

آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری در دانشگاه‌ها: دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه

غلامرضا سلیمانی امیری^{*}، فاطمه بابائی^{**}

چکیده

آثار زیان‌بار ناشی از افزایش روزافزون جرایم یقه‌سفیدها در سراسر جهان، دانشگاهیان و نهادهای حرفه‌ای حسابداری را بر آن داشت تا رشته تخصصی به نام حسابداری دادگاهی را در دانشگاه‌ها به منظور آموزش مهارت‌های لازم جهت پیش‌گیری، کشف و مبارزه با تقلب ایجاد نمایند. هدف پژوهش حاضر ارائه دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه حسابداری دادگاهی در رابطه با ابعاد مختلف آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری در دانشگاه‌ها و سودمندی خدمات آن به‌ویژه در بخش عمومی کشور است. این پژوهش از نوع پیمایشی است که از طریق ارسال پرسش‌نامه به دانشگاهیان و افراد شاغل در حرفه و تجزیه و تحلیل نتایج به‌دست آمده از داده‌های جمع‌آوری شده انجام شده است. نتایج پژوهش حاکی از این است که اکثریت پاسخ‌گویان با نقش حسابداران دادگاهی آشنا هستند و استفاده از خدمات آنها را در بخش عمومی کشور ضروری می‌دانند. همچنین هر دو گروه از پاسخ‌گویان انتظار دارند که تقاضا برای خدمات حسابداری دادگاهی در آینده افزایش یابد و مزایای آموزش حسابداری دادگاهی را در دانشگاه‌ها و سودمندی خدمات آن را در بخش عمومی با اهمیت تلقی کرده‌اند. در ارتباط با چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی اکثریت پاسخ‌گویان پیشنهاد کردند که

* دانشیار حسابداری، دانشگاه الزهراء، تهران

** دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه الزهراء، تهران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۲۰

نویسنده مسئول: فاطمه بابائی

f.babaei87@gmail.com

حسابداری دادگاهی باید به صورت واحد درسی مجزا در برنامه درسی حسابداری در مقطع کارشناسی ارائه شود. همچنین نتایج نشان می‌دهد که دانشگاهیان و شاغلان حرفه در بیشتر موارد دیدگاه‌های مشابهی در ارتباط با اهمیت موضوعات مطروحه در آموزش حسابداری دادگاهی، مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی، تکنیک‌های تدریس و موانع آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری دارند. با این وجود در برخی موارد تفاوت‌های معناداری در دیدگاه‌های آنها وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: حسابداری دادگاهی، آموزش حسابداری دادگاهی، جرم یقه سفید، تقلب، بخش عمومی

مقدمه

امروزه در سراسر جهان تلاش‌های قابل توجهی برای رهایی از افزایش مستمر جرایم یقه سفیدها^۱ از طریق معرفی سازمان‌های ضد تقلب برای مبارزه با جرایم مالی، بی‌نظمی‌ها و سایر فعالیت‌های متقلبانه در تمام بخش‌های اقتصادی صورت گرفته است. از آنجا که تشخیص تقلب و فراهم کردن شواهد لازم جهت اثبات آن دشوار است، حساب‌برسان در سال‌های اخیر تلاش نموده‌اند تا مهارت‌های قانونی و دادگاهی لازم را در این زمینه کسب کنند (یحیی^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین با توجه به اینکه رسوایی‌های مالی گزارش شده در سال‌های اخیر (از قبیل انرون، ورلداکام، پرملت، کیووست^۳ و ...)، اعتماد سرمایه‌گذاران را نسبت به حرفه حسابداری کاهش داده است (رضایی^۴ و همکاران، ۲۰۰۴) و موجب شده انگشت اتهام به سوی حسابداری و گزارشگری مالی نشانه رود و کیفیت حسابرسی به عنوان عاملی بازدارنده در گزارشگری متقلبانه مورد تردید جدی قرار گیرد (ممشلی و کارشناسان، ۱۳۹۸)، قانون‌گذاران حسابداری اقدامات مؤثری را برای تصویب قوانین و استانداردهای مقتضی (از جمله قانون ساربینز آکسلی^۵، قانون تشکیل هیأت نظارت بر حسابداری شرکت‌های سهامی عام (PCAOB)^۶ و استاندارد حسابرسی شماره ۹۹ (SAS)^۷ انجمن حسابداران رسمی آمریکا (AICPA)^۸) جهت کمک به حسابداران و حساب‌برسان برای تشخیص تقلب در سازمان‌ها انجام داده‌اند (یحیی و همکاران، ۲۰۱۸). تشخیص تقلب نیازمند ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای حساب‌برسان است که می‌تواند از طریق آموزش

حسابداری دادگاهی (FA)^۹ در دانشگاه‌ها محقق شود.

یکی از ضعف‌های عمده سیستم آموزشی غفلت از موضوع تقلب است، به‌طوری‌که این‌گونه مباحث در ساختار برنامه آموزشی به‌ویژه در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین گسترش روزافزون تقلب و طرح دعاوی جدید علیه حساب‌برسان می‌تواند حاکی از آن باشد که حساب‌برسان مسئولیت قانونی خود را که می‌توانست عاملی در پیش‌گیری یا کشف اعمال متقلبانه مدیریت باشد را به‌صورت درست انجام نداده‌اند، از این‌رو اعتماد جامعه نسبت به عملکرد صحیح حرفه حسابداری و حساب‌رسی در چند سال اخیر کاهش پیدا کرده است. بنابراین به‌منظور حفاظت از منافع گروه‌های ذی‌نفع و حل و فصل دعاوی حقوقی مطرح شده علیه شرکت‌ها و حساب‌برسان، حسابداری دادگاهی می‌تواند تصمیم‌نهایی را اتخاذ کند (باقری، ۱۳۹۸).

حسابداران دادگاهی می‌توانند به‌عنوان شاهدان خبره، بازرسان تقلب و مشاوران حقوقی فعالیت کنند (رضایی و همکاران، ۱۹۹۲). اما در حال حاضر در کشور ما به‌نقل از وادی‌زاده (۱۳۸۸) حسابداری دادگاهی بدین شکل وجود ندارد و کارشناسان رسمی دادگستری نقش حسابداران دادگاهی را ایفا می‌کنند که از لحاظ تخصص و مهارت، کارایی و اثربخشی لازم را ندارند، چرا که از آموزش‌های تخصصی لازم برخوردار نیستند و اغلب بعد از وقوع تقلب وارد میدان می‌شوند و از وظیفه اصلی خود که پیش‌گیری از وقوع تقلب است دور مانده‌اند و اکثراً به کارهای کارشناسی و ارزیابی مشغول هستند. اکنون وقت آن است که در جهت افزایش دانش، مهارت و تخصص حسابداران دادگاهی، این رشته در دانشگاه‌ها به‌صورت یک شاخه از حسابداری ارائه شود (برزگری خانقاه و همکاران، ۱۳۹۶). امروزه حسابداری دادگاهی در برنامه درسی بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان گنجانده شده است و تحقیقات گسترده‌ای در این حوزه انجام گرفته است. با این وجود هنوز مباحث حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌های کشور تدریس نمی‌شود. این درحالیست که حسابداری دادگاهی می‌تواند نقش مهمی در شناسایی و پیش‌گیری از تقلب در بخش خصوصی و علی‌الخصوص در بخش عمومی کشور داشته باشد.

در جدیدترین گزارش رتبه‌بندی کشورها بر پایه شاخص فساد ۱۰ که به‌وسیله سازمان شفافیت بین‌الملل ۱۱ در سال ۲۰۱۹ منتشر شد ایران از لحاظ فساد مالی و گسترش آن در میان ۱۸۰ کشور جهان رتبه ۱۴۶ را کسب کرده است و در مقایسه با آمار این سازمان در سال

گذشته، هشت پله تنزل داشته است. این بدترین رتبه کشورمان طی سال‌های اخیر است. استفاده از خدمات حسابداری دادگاهی می‌تواند یکی از راه کارهای برون رفت از این بحران تلقی شود و این مهم می‌تواند با ارائه مباحث حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها به نحو احسن محقق گردد. بنابراین آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها از اهمیت فزاینده‌ای برخوردار است و می‌تواند ابزاری برای تحقق بخشیدن به اهداف اقتصاد مقاومتی شفاف سازی و سالم سازی اقتصادی و گامی در راستای اصلاح نظام مالی و اداری کشور باشد.

با توجه به موارد مذکور، هدف پژوهش حاضر ارائه دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه حسابداری دادگاهی (کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی) در ارتباط با آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها و سودمندی خدمات آن به ویژه در بخش عمومی کشور است. نوآوری پژوهش حاضر این است که به بررسی ابعاد مختلف آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری در دانشگاه‌ها با تأکید بر سودمندی خدمات آن در بخش عمومی می‌پردازد که تاکنون در تحقیقات دانشگاهی کشور به آن پرداخته نشده است. دستاورد پژوهش حاضر این است که بستر مناسبی را برای سوق دادن افکار دانشگاهیان و صاحب نظران کشور به سمت آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها و سودمندی خدمات آن در جامعه به ویژه در بخش عمومی فراهم می‌نماید و نتایج آن می‌تواند در برنامه ریزی برای آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها مفید واقع شود. ساختار پژوهش بدین صورت است که بعد از مقدمه، مبانی نظری، پیشینه و سؤالات پژوهش بیان می‌شود. در بخش بعدی روش پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش ششم یافته‌های پژوهش بیان می‌شود و بخش پایانی نیز به نتیجه گیری اختصاص داده شده است.

مبانی نظری تقلب

تقلب یک بیماری اجتماعی - اقتصادی فراگیر است که گریبان گیر بخش‌های عمومی و خصوصی اقتصاد در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در سراسر جهان است (اوده و اگو^{۱۲}، ۲۰۱۸). کلمه "تقلب" شامل فعالیت‌های ناشی از سرقت، فساد، توطئه، اختلاس، پولشویی، رشوه خواری و اخاذی است و تعریف قانونی آن از یک کشور به کشور دیگر

متفاوت است (پیولا^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۴). براساس استاندارد حسابرسی شماره ۲۴۰ ایران تقلب عبارتست از هرگونه اقدام عمدی توسط یک یا چند نفر از مدیران اجرایی، ارکان راهبری، کارکنان یا اشخاص ثالث، که متضمن فریبکاری برای برخورداری از یک مزیتی ناروا یا غیرقانونی است (کمیته تدوین استاندارد حسابرسی، ۱۳۹۷).

از نظر والاس^{۱۴} (۱۹۹۵) تقلب برنامه‌های از پیش طراحی شده به منظور فریب دیگران است که می‌تواند از طریق ارائه اسناد و مدارک ساختگی صورت گیرد. فدراسیون بین‌المللی حسابداران^{۱۵} (۱۹۸۲) در بیانیه شماره ۱۱ خود تقلب و اشتباه را از هم جدا، و عنوان می‌کند که تنها ویژگی متمایزکننده تقلب و اشتباه، قصد و نیت می‌باشد و اینکه اشتباهات ناشی از اعمال غیرعمدی (سهوی) است. انجمن حسابداران رسمی آمریکا در بیانیه شماره ۸۲ خود که در سال ۱۹۹۷ منتشر شد، تقلب را ناشی از عمد معرفی نموده است (پورحیدری و سمیعی‌نژاد، ۱۳۹۴).

انجمن بازرسان رسمی تقلب (NACFE) (۲۰۰۸) به سه گروه اصلی تقلب در سازمان‌ها اشاره کرده است که عبارتند از: ۱) ارائه نادرست دارایی - سرقت و یا سوء استفاده از دارایی‌های سازمان (مانند سرقت تجهیزات، موجودی کالا یا وجوه نقد، صورت‌حساب نادرست، تقلب در حساب‌های دریافتی و تقلب در حقوق و دستمزد، ۲) اظهارات متقلبانه - تقلب در صورت‌های مالی و ۳) فساد - رشوه، استفاده نادرست از اطلاعات محرمانه و تضاد منافع (پیولا و همکاران، ۲۰۱۴). انجمن حسابداران رسمی آمریکا نیز در استاندارد شماره ۹۹ (در اکتبر ۲۰۰۲) سه ویژگی برای تقلب در نظر گرفته و اعتقاد دارد این سه عامل موجب بروز تقلب هستند که به مثلث تقلب^{۱۷} معروف‌اند و عبارتند از: ۱) مشوق‌ها و فشارها^{۱۸}: مرتکبان برای ارتکاب تقلب، مشوق‌ها یا فشارهایی دارند، ۲) فرصت‌ها^{۱۹}: معمولاً برای ارتکاب تقلب خواسته یا ناخواسته فرصت‌هایی ایجاد می‌شود و ۳) نگرش‌ها یا توجیه‌ها^{۲۰}: مجموعه‌ای از ارزش‌های اخلاقی در محیطی که در آن فعالیت می‌کنند به آنها فشار می‌آورد یا آنها را مجبور می‌کند ارتکاب تقلب را توجیه کنند. در سال ۲۰۰۴ ولف و هرمانسون^{۲۱} اذعان کردند که به مثلث تقلب می‌بایست ویژگی دیگری افزوده شود، آنها پس از افزودن "خصیصه قابلیت یا توانایی"^{۲۲} آن را الماس تقلب^{۲۳} نامیدند. آنها معتقد بودند بیشتر تقلب‌ها زمانی رخ می‌دهد که شخص بدون اینکه محق باشد خود را قادر و قابل به اجرای تقلب می‌داند (عرب مازار و همکاران، ۱۳۹۳).

تقلب مسأله جدی در سازمان‌ها به شمار می‌رود. از آنجا که همه موارد تقلب شناسایی

نمی‌شود، آمارهای منتشر شده از زیان‌های ناشی از تقلب، عمدتاً برآوردی است. برآوردها حاکی از این است که در سازمان‌های ایالات متحده آمریکا سالانه بیش از چهارصد میلیارد دلار (شش درصد از درآمد ناخالص) به صورت تقلب از دست می‌رود. گزارش منتشر شده کی‌پی‌ام‌جی (KPMG) در رابطه با وضعیت وقوع تقلب در ایالات متحده آمریکا نشان داد که ۶۲ درصد از پاسخ‌گویان گزارش کردند که حداقل یک اقدام متقلبانه در سازمان آنها کشف شده است. ارنست اند یانگ (EY)^{۲۴} گزارش کرد که طی پنج سال گذشته حداقل یکی از چهار واحد تجاری در سطح بین‌المللی بیش از یک میلیون دلار را به علت تقلب از دست داده است. به علاوه طی پنج سال گذشته از هر پنج واحد تجاری دو مورد از آنها بیش از پنج فقره تقلب را تجربه کرده‌اند (برخی از آنها نیز بیش از ۵۰ فقره تقلب را کشف کرده‌اند) (پترسون و ریدر^{۲۵}، ۱۹۹۹). نظرسنجی انجام شده توسط پرایس واترهاوس کوپرز (PwC)^{۲۶} (۲۰۱۴) نیز نشان داد که ۳۷ درصد از پاسخ‌گویان در سراسر جهان اعلام کرده‌اند که در سازمان‌هایشان تقلب اتفاق افتاده است و تعدادی از جرایم اقتصادی تهدید جدی برای واحدهای تجاری و فرآیندهای کسب و کار آنها به حساب می‌آید. ارنست اند یانگ (۲۰۱۴) طی پژوهشی از ۵۹ کشور گزارش کرد که میزان ارتکاب تقلب کاهش نیافته است و روش‌های جدیدی از تقلب به طور مداوم در حال وقوع است. بنابراین ضروری است که سازمان‌ها روش‌های مؤثری را برای پیش‌گیری و کشف تقلب به کارگیرند تا فرصت‌های وقوع تقلب را کاهش دهند (عثمان^{۲۷} و همکاران، ۲۰۱۵). یکی از رویکردهای پیش‌گیرانه از تقلب، افشای فسادهای مالی و برخورد سخت‌گیرانه با مرتکبین فساد و پیش‌بینی جرایم سنگین برای آنان است. یکی دیگر از روش‌های کاهش تقلب استفاده از روش‌های علمی و به کارگیری تیم‌های کارشناسی حرفه‌ای است به تعبیری دیگر استفاده از کارشناسانی مجرب که با پدیده تقلب به صورت علمی و عملی آشنا شده و آموزش دیده‌اند. تخصص این گروه حسابداری دادگاهی است و اصولاً برای بررسی روابط متقلبانه مالی و اقتصادی به کار گرفته می‌شوند (وادی‌زاده، ۱۳۹۰).

آگاهی از داشتن کارکردهای حسابداری دادگاهی در هر دو بخش عمومی و خصوصی به منظور جلوگیری از تقلب حائز اهمیت است (هارون^{۲۸} و همکاران، ۲۰۱۴). با این وجود نتایج برخی از پژوهش‌ها حاکی از آن است که نقش حسابداری دادگاهی در بخش عمومی با اهمیت‌تر از نقش آن در بخش خصوصی است (فتریا و سیدهرت^{۲۹}،

۲۰۱۳). علت آن است که زیان‌های ناشی از وقوع تقلب در بخش عمومی، تأثیر مستقیم بر توسعه زیرساخت‌ها، امکانات، خدمات عمومی و ایجاد اعتماد عمومی دارد. بنابراین در هر وزارتخانه، اداره و سازمان دولتی باید روش‌هایی به منظور شناسایی و جلوگیری از تقلب طراحی شود (پولا و همکاران، ۲۰۱۴). در اقتصادی مثل اقتصاد ایران نیز سهم بخش عمومی و دولتی بالاست و دولت نقش تعیین‌کننده‌ای در مسیر رشد اقتصادی بر عهده دارد (طیبی و همکاران، ۱۳۸۷). بخش عمومی در ایران بخشی است که منابع مالی آن ناشی از وجوه عمومی است و خدمات عمومی ارائه می‌دهد. علاوه بر بخش‌های مختلف دولت، مانند وزارتخانه‌ها، دستگاه‌های دولتی، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، مجموعه‌های دیگری نیز تحت عنوان نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی با استفاده از وجوه عمومی خدمات عمومی ارائه می‌دهند. بنابراین، بخش عمومی علاوه بر دولت شامل این اجزا هم هست (نصیری اقدم و فاتحی زاده، ۱۳۹۰). هیچ کشوری از تقلب مصون نیست و تقلب می‌تواند به طرق مختلف یا از طریق فعالیت‌های داخلی و خارجی صورت گیرد (پولا و همکاران، ۲۰۱۴) و استفاده از خدمات حسابداری دادگاهی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر در شناسایی و کنترل تقلب است (اولای^{۳۰} و همکاران، ۲۰۱۹).

حسابداری دادگاهی

حسابداری دادگاهی (که از آن به عنوان حسابداری قانونی یا قضایی نیز یاد می‌شود) یکی از رشته‌هایی است که با سرعت فزاینده‌ای در حرفه حسابداری در حال گسترش است و ابعاد جدیدی را به حوزه آموزش و روش‌های حسابداری افزوده است. افزایش میزان دعاوی حقوقی در محیط کسب و کار کنونی و رشد چشم‌گیر وقوع فعالیت‌های متقلبانه از جمله عوامل مؤثر در افزایش تقاضا برای خدمات حسابداری دادگاهی است (رضایی و همکاران، ۱۹۹۲). حسابداران دادگاهی با پیش‌گیری از تقلب، بررسی موارد مشکوک و برقراری ارتباط مؤثر، محیط کاری مطلوبی را فراهم می‌کنند که در ارتقای سطح حاکمیت شرکتی در سازمان‌ها تأثیرگذار است (جوگورنس^{۳۱} و همکاران، ۲۰۱۷). محققان و نویسندگان تعاریف مختلفی از حسابداری دادگاهی ارائه کرده‌اند ولی تاکنون تعریف عمومی و پذیرفته شده‌ای از حسابداری دادگاهی ارائه نشده است (اویسی^{۳۲} و همکاران، ۲۰۱۸). منینگ^{۳۳} (۲۰۰۲) حسابداری دادگاهی را علم جمع‌آوری و ارائه اطلاعات مالی قابل

پذیرش در دادگاه‌ها علیه مجرمین مالی و یا اقتصادی تعریف می‌کند. اوجری و آسالو^{۳۴} (۲۰۰۹) بیان می‌کنند که ادغام حسابداری، حسابرسی و مهارت‌های بازرسی با یکدیگر منجر به ایجاد حسابداری دادگاهی می‌شود که بر تشخیص یا پیش‌گیری از جرایم اقتصادی و مالی تأکید می‌کند. به علاوه حسابداری دادگاهی شامل رسیدگی به تقلب‌های مالی است که مستلزم تجزیه و تحلیل ثبت‌های حسابداری برای اثبات یا رد تقلب مالی است (هنری و گنیو^{۳۵}، ۲۰۱۷). اکویو و جگی^{۳۶} (۲۰۱۳) بیان کردند که حسابداری دادگاهی نوعی روش بازرسی در حسابداری است که از طریق آن فعالیت‌های مالی غیر قانونی یک فرد یا سازمان مشخص می‌شود. در واقع حسابداری دادگاهی متشکل از رویه‌های حسابداری، حسابرسی و مهارت‌های بازرسی برای کمک به حل مسائل قانونی است. بنابراین حسابداری دادگاهی برای بررسی قانونی مناسب است و بالاترین سطح اطمینان را در این خصوص ارائه می‌دهد (اولای و همکاران، ۲۰۱۹). کرامبلی^{۳۷} (۲۰۰۱) و کونن^{۳۸} (۲۰۰۵) اذعان نمودند که حسابداری دادگاهی استفاده از مفاهیم و تکنیک‌های حسابداری برای حل مسائل قانونی می‌باشد. عیوض‌زاده و رضانی^{۳۹} (۲۰۱۲) نیز حسابداری دادگاهی را رشته تخصصی در حسابداری معرفی کردند که اغلب در ارتباط با مسائل قانونی و شکایات دادگاهی می‌باشد (اویسی و همکاران، ۲۰۱۸).

جهت توسعه دانش حسابداری دادگاهی کرنچر^{۴۰} و همکاران (۲۰۰۸) پیشنهاد می‌کنند که برنامه درسی باید شامل مفاهیم پایه‌ای مختلفی مانند حسابداری، حسابرسی، تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی، قوانین کسب و کار و مهارت‌های رایانه‌ای برای مقابله با جرایم یقه‌سفیدها باشد (گوتسچک^{۴۱}، ۲۰۱۱). ظهور جرائم یقه‌سفیدها به‌ویژه در سال‌های اخیر که شواهد آن نسبتاً مبهم و به ندرت قابل تشخیص است، لزوم تخصص حسابسان نسبت به مهارت‌های حسابداری دادگاهی را ضروری کرده است (شنیکت و خان^{۴۲}، ۲۰۱۳). تئوری جرم یقه‌سفیدها اولین بار در مبحث جرم‌شناسی توسط جرم‌شناس آمریکایی ادوین ساترلند^{۴۳} در سال ۱۹۸۳ مورد استفاده قرار گرفت. از نظر ساترلند جرم یقه سفید جرمی است که افرادی که دارای موقعیت اجتماعی بالا و احترام هستند مرتکب آن می‌شوند. در واقع این بدان معنی است که این جرم توسط افراد مشخص و خاص انجام می‌شود که بهترین و گرانبهارترین لباس‌ها را با یقه‌سفید می‌پوشند و ظاهر موجهشان موجب می‌شود تا مردم به آنها گمان بد نبرند (فتریا و سیدهرت، ۲۰۱۳). جرم یقه سفیدها اعتماد عمومی را نقض

می‌کند و موجبات بی‌اعتمادی را فراهم می‌کند؛ این مسأله، اخلاق اجتماعی را تنزل داده و موجب بی‌سازمانی اجتماعی می‌شود. جرایم یقه‌سفیدها فراتر از هزینه‌های اولیه و مستقیم، هزینه‌های ثانوی دیگری نیز به همراه دارد که به همان اندازه زیان‌بار است. تضعیف اعتماد در نظام اقتصادی و در میان رهبران تجاری، از دست رفتن اعتماد و اطمینان در نهادها، فرایندها و رهبران سیاسی و فرسایش اخلاق عمومی، سه حوزه مهم پیامد ثانوی جرایم یقه‌سفیدها محسوب می‌شوند (حسینی و قورچی‌بیگی، ۱۳۹۴).

حسابداری در حالت کلی و حسابداری دادگاهی در حالت خاص ابزارهای بررسی مهمی برای کشف جرم یقه‌سفیدها هستند. با این وجود، کرنجی و نیپر^{۴۴} (۲۰۱۰) دریافتند که پس از وقوع رسوایی‌های مالی مانند انرون درک جامعه نسبت به مشروعیت حرفه حسابداری خدشه‌دار شده است. کرنجی و نیپر (۲۰۱۰) تئوری‌های مشروعیت و قرارداد اجتماعی^{۴۵} را جهت انعکاس این پیامدها برای حرفه حسابداری بعد از حادثه انرون مطرح کردند. براساس تئوری قرارداد اجتماعی پای‌بندی به اخلاق در قراردادهای اجتماعی جهت تأمین منافع همه مشارکت‌کنندگان ضروری است. این تئوری در پی این است که نشان دهد چگونه حقوق افراد و گروه‌های اجتماعی در قراردادهای با منافع مشترک محقق می‌شود (گوتسچک، ۲۰۱۱). در تئوری مشروعیت بیان می‌شود که سازمان‌ها در تلاش هستند تا نسبت به فعالیت در محدوده هنجارهای جامعه اطمینان ایجاد کنند. افشای اطلاعات به جامعه می‌تواند راه کار مؤثری برای ایجاد و حفظ مشروعیت باشد (هنری و گنیو، ۲۰۱۷). حسابداری دادگاهی جهت تأیید صحت و مشروعیت گزارشگری مالی، روش‌های حسابرسی را با تکنیک‌های پیچیده بازرسی تلفیق می‌کند. انجام این فعالیت‌ها حسابداران دادگاهی را به سمت فعالیت به عنوان پلیس شرکت^{۴۶} سوق می‌دهد که هدف آن شناسایی و کشف تقلب‌های شغلی است (ایژوما، ۴۷، ۲۰۱۵).

بررسی دقیق رسوایی‌های مالی نشان می‌دهد که حسابداران دادگاهی باید از مهارت‌ها و تجارب خاصی جهت انجام مؤثر وظایف سنگین خود برخوردار باشند (شنیک و خان، ۲۰۱۳). حسابداران دادگاهی باید با امور مالی، حسابداری، حسابرسی و امور قانونی آشنا باشند تا بتوانند به عنوان یک داور و کارشناس خبره در زمینه ادعاها و تقلب‌های مالی اظهار نظر کنند (از کل و پمیوچو^{۴۸}، ۲۰۱۲). آلبرکت^{۴۹} و همکاران (۲۰۰۹) بیان کردند که مهم‌ترین مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی، مهارت‌های تحلیلی، ارتباطی، فن‌آوری، دانش در حسابداری،

کسب و کار، قانون و آگاهی نسبت به رفتار انسان‌ها می‌باشد. حسابداران دادگاهی خدمات مهمی را در امور حسابداری، حسابرسی، ادعای خسارت، تجزیه و تحلیل، ارزشگذاری و مشاوره عمومی، ادعاهای مربوط به بیمه و ادعاهای تقلب ارائه می‌کنند (اسمیت و کرامبلی^{۵۰}، ۲۰۰۹). حسابداران دادگاهی و حساب‌رسان سنتی، هر چند دارای نقش‌ها، دانش و مهارت‌های متفاوتی هستند ولی دارای اهداف مشترکی از جمله شناسایی تقلب هستند. با این حال، بر خلاف حساب‌رسان که هدف اصلی آنها کشف انحرافات با اهمیت در اطلاعات مالی و انحراف با اهمیت از استانداردهای پذیرفته شده حسابداری و حسابرسی است، تمرکز حسابداران دادگاهی عمدتاً بر شناسایی تقلب است در حالی که حساب‌رسان مسئولیتی در قبال کشف تقلب ندارند (گری^{۵۱}، ۲۰۰۸). بدیهی است نقش حسابداران دادگاهی با سایر حسابداران متفاوت است. آنها باید دارای آموزش و تجربیات مناسب در حوزه فعالیت حرفه‌ای خود داشته باشند (هارون و همکاران، ۲۰۱۴).

آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی

برنامه درسی جوهره هر نوع آموزشی است که در ترکیب با روش‌های مؤثر تدریس، کارآمدی و اثر بخشی نظام آموزشی را تضمین می‌کند. از این رو تعیین ساختار بهینه نظام برنامه‌ریزی درسی و انتخاب و سازماندهی محتوا از جمله دل‌مشغولی‌های سیاست‌گذاران نظام‌های آموزشی بوده است (سرمد و وزیری، ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷). تغییر محتوای دروس و برنامه درسی دانشگاه‌ها جهت آموزش دانش و مهارت‌های مورد نیاز دانشجویان در حرفه در حال تغییر حسابداری امری اجتناب‌ناپذیر است. تا کنون درخواست‌های متعددی برای ایجاد تغییر در برنامه آموزش حسابداری به دانشجویان مطرح شده است. کمیته بدفورد^{۵۲} (۱۹۸۶) ماهیت در حال تغییر حرفه حسابداری و پیامدهای چنین تغییراتی را برای آموزش حسابداری در آینده بررسی کرد. کمیته برنامه ریزی استراتژیک انجمن حسابداران رسمی آمریکا نیز طی گزارشی تعدادی از تغییرات لازم و ضروری را مورد توجه قرار داد. کمیسیون تغییر در آموزش حسابداری (AECC)^{۵۳}، پیش‌نویسی را منتشر کرد که در آن به توانایی‌های مورد نیاز فارغ‌التحصیلان حسابداری، محتوای دوره‌های خاص و روش‌های آموزشی مطلوب اشاره کرد. ضرورت انتشار این پیش‌نویس، نیاز به توسعه مهارت‌ها و استراتژی‌های مورد نیاز دانشجویان بود. دانشجویان حسابداری باید بتوانند خود را با حرفه پیچیده، دائماً در حال تغییر و گسترش به‌روزرسانی کنند.

یکی از روش‌های پاسخ به یافته‌های کمیته بدفورد، کمیته برنامه‌ریزی استراتژیک انجمن حسابداران رسمی آمریکا و کمیسیون تغییر در آموزش حسابداری ارائه واحد درسی حسابداری دادگاهی در برنامه درسی دانشگاه‌هاست. ارائه درس حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است؛^{۵۱} تقاضا برای خدمات حسابداری دادگاهی طی چند سال گذشته به طور چشم‌گیری افزایش یافته است.^{۵۲} افزایش روزافزون وقوع تقلب در صنایع مختلف نگرانی‌هایی را برای حرفه حسابداری و جامعه کسب‌وکار ایجاد کرده است.^{۵۳} پوشش مباحث مرتبط با حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها مورد تقاضای نهادهای حرفه‌ای است که در گزارش کمیته بدفورد نیز به آن اشاره شده است.^{۵۴} آموزش ۱۵۰ ساعت قوانین حسابداری در برنامه درسی حسابداری باعث افزایش انگیزه نسبت به برگزاری دوره‌های تخصصی حسابداری در این زمینه مانند حسابداری دادگاهی شد.^{۵۵} انجمن ملی بازرسان رسمی تقلب (NACFE) در سال ۱۹۸۸ برنامه بازرسان رسمی تقلب (CFE) را برگزار کرد که هدف آن آموزش حسابداری دادگاهی به علاقه‌مندان به این موضوع بود (رضایی و همکاران، ۱۹۹۲). همچنین اسناد پاناما^{۵۶} (که شامل ۲۱۴,۰۰۰ صفحه سند در ارتباط با پولشویی، فرار مالیاتی و دور زدن تحریم‌های بین‌المللی است)، رسوایی‌های مالی و بحران مالی جهانی (GFC)^{۵۷}، زمینه را برای توجه به گسترش فساد در سازمان‌ها و افزایش توجه به حسابداری دادگاهی فراهم کرد. ولز (۲۰۰۰)^{۵۸} ادعا می‌کند که مفهوم حسابداری دادگاهی جدید نیست و منشأ آن به مصر باستان قابل انتساب است که در آن ذخایر غلات و طلای فراغنه مصر برای جلوگیری از تقلب مورد نظارت قرار می‌گرفت. کرامبلی (۲۰۰۱) با یادآوری یک رویداد تاریخی دیگر که در آن یک حسابدار کاندایی در سال ۱۸۱۷ به‌عنوان یک شاهد خبره در دادگاه حاضر شد، قدمت حسابداری دادگاهی را مورد توجه قرار می‌دهد. با وجود علاقه فزاینده به حسابداری دادگاهی و قدمت تاریخی آن، هیتگر و هیتگر^{۵۹} (۲۰۰۸) اذعان کردند که هنوز حسابداری دادگاهی به‌طور مقتضی در محیط دانشگاهی درک نشده است (بوتز و سده^{۶۰}، ۲۰۱۸).

این در حالی است که آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها می‌تواند مزایای قابل توجهی برای جامعه و دانشجویان حسابداری داشته باشد. سودمندی حسابداری دادگاهی برای جامعه این است که حساب‌رسان عادی به‌ندرت قادر به کشف تقلب هستند و به‌دلیل اینکه امروزه میزان وقوع تقلب، اختلاس و سایر جرایم بین کارکنان و مدیران سازمان‌ها

افزایش یافته است، آموزش حسابداری دادگاهی و مهارت‌های مرتبط با آن به شاغلان حرفه حسابداری و حسابرسی برای شناسایی این جرایم امری ضروری تلقی می‌شود. همچنین از آنجا که تقاضا برای حسابداران دادگاهی در حال افزایش است، دانشجویانی که مهارت‌های حسابداری دادگاهی را کسب می‌کنند، در آینده فرصت‌های شغلی بیشتری خواهند داشت (اولای و همکاران، ۲۰۱۹). یواس نیوز اند ورلד ریپورت^{۵۹} در یک مقاله عنوان کرد که حسابداری دادگاهی یکی از هشت شغلی است که در آمریکا از امنیت شغلی برخوردار است. در این مقاله آمده است که ۴۰ درصد از ۱۰۰ شرکت حسابداری برتر در حال گسترش خدمات مشاوره حسابداری دادگاهی خود هستند.

امروزه تقاضا برای حسابداری دادگاهی همچنان روند رو به رشدی دارد و فرصت‌های شغلی زیادی برای حسابداران دادگاهی وجود دارد (کرامر^{۶۰} و همکاران، ۲۰۱۷). حسابداران دادگاهی ممکن است به استخدام نهادها و سازمان‌های دولتی در آیند. برای نمونه در ایالات متحده حسابداران دادگاهی اغلب به استخدام اداره بازرسی فدرال (FBI)^{۶۱}، سازمان اطلاعات مرکزی (CIA)^{۶۲}، اداره خدمات درآمد داخلی (IRS)^{۶۳}، کمیسیون تجارت فدرال (FTC)^{۶۴}، وزارت امنیت داخلی (DHC)^{۶۵}، دیوان محاسبات (GAO)^{۶۶} یا سایر نهادهای دولتی در می‌آیند. نقش حسابداران دادگاهی در این حوزه عمدتاً تمرکز بر جرایم یقه‌سفیدان است. بانک‌ها و شرکت‌های بیمه نیز از جمله صاحب کاران بزرگ حسابداران دادگاهی در ایالات متحده به شمار می‌آیند (گری، ۲۰۰۸). حتی اگر دانشجویان در حوزه حسابداری دادگاهی فعالیت نکنند، مهارت‌هایی که می‌آموزند باعث می‌شود آنها در فعالیت‌های حرفه‌ای آینده خود به‌عنوان حسابرس، مدیر، مشاور و ... موفق‌تر عمل کنند. به‌عنوان مثال، کرپنتر^{۶۷} و همکاران (۲۰۱۱) شواهد تجربی ارائه کردند که نشان داد دانشجویانی که دوره حسابداری دادگاهی را گذرانده‌اند نسبت به دانشجویانی که چنین آموزش‌هایی را نداشته‌اند، تردید حرفه‌ای بیشتری دارند (کرامر و همکاران، ۲۰۱۷).

با وجود مزایای حسابداری دادگاهی، آموزش آن در برنامه درسی دانشگاه‌ها با موانعی همراه است: مسأله اول مربوط به عدم علاقه‌مندی اعضای هیأت علمی و مسئولین دانشگاه‌هاست. دانشگاهیان ممکن است متقاعد نشوند که آنها می‌توانند با آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری سهم بسزایی در ارتقای دانش حسابداری دانشجویان داشته باشند. مسأله دوم مربوط به عدم وجود رهنمودهای معتبر برای اعضای هیأت علمی

جهت آموزش حسابداری دادگاهی می‌باشد و اینکه استانداردهای معتبر و جامعی برای آموزش و اجرای رویه‌های حسابداری دادگاهی وجود ندارد که ضمانت اجرایی لازم را داشته باشد. همچنین به دلیل تنوع تقریباً بی حد و حصر رویه‌های حسابداری دادگاهی، ممکن است توسعه برنامه درسی جامع و ارائه رهنمودهای دقیق دشوار باشد. مسأله سوم این است که اعضای هیأت علمی دانش لازم جهت آموزش حسابداری دادگاهی را ندارند. آخرین و شاید مهم‌ترین مسأله تأمین منابع مالی کافی است. اغلب در دانشگاه‌ها اعضای هیأت علمی با محدودیت منابع مواجه هستند که می‌توان با درخواست حمایت مالی از شرکت‌ها و صنعت بر این محدودیت غلبه نمود (رضایی و همکاران، ۱۹۹۲).

پیشینه

تا قبل از اواخر دهه ۱۹۹۰ مقالات دانشگاهی مرتبط با موضوعات حسابداری دادگاهی کم بود. مقاله رضایی و همکاران (۱۹۹۶) یکی از اولین مقالاتی بود که به بررسی ارائه مباحث حسابداری دادگاهی در برنامه درسی دانشگاه‌ها پرداخت (کرامر و همکاران، ۲۰۱۷). نتایج این پژوهش نشان داد که تنها تعداد محدودی از دانشگاه‌ها واحد حسابداری دادگاهی را ارائه می‌دهند. در این مقاله پیشنهاد می‌شود که برنامه درسی حسابداری زمینه کسب دانش حسابداری دادگاهی را فراهم آورد. رضایی و برتون (۱۹۹۷) در پژوهشی دیگر دیدگاه‌های دانشگاهیان و بازرسان رسمی تقلب را در مورد آموزش حسابداری دادگاهی در آمریکا مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از بررسی داده‌های ۱۹۶ پرسش‌نامه دریافت شده از دانشگاهیان و ۲۱۳ پرسش‌نامه دریافت شده از بازرسان رسمی تقلب نشان داد که تقاضا برای آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری افزایش چشم‌گیری خواهد داشت. اکثر بازرسان رسمی تقلب ارائه واحد حسابداری دادگاهی به صورت واحد درسی مجزا را ترجیح دادند درحالی که اکثر دانشگاهیان ارائه آن را به صورت تلفیق با دروس حسابداری موجود در برنامه درسی پیشنهاد کردند. هر دو گروه از پاسخ‌گویان موافق (عدم علاقه‌مندی اعضای هیأت علمی، کمبود منابع آموزشی و عدم انعطاف‌پذیری در محتوای برنامه درسی) را در مسیر آموزش مطلوب حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها مورد توجه قرار دادند. همچنین نتایج پژوهش حاکی از این بود که هر دو گروه از پاسخ‌گویان حداقل ۱۵ مورد از ۲۶ محتوای درسی پیشنهادی را جهت ارائه

در برنامه درسی حسابداری دادگاهی با اهمیت تلقی کردند.

نتایج پژوهش رضایی (۲۰۰۲) که از طریق نظرسنجی از دانشجویان مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد حسابداری درباره آموزش حسابداری دادگاهی انجام شد، نشان داد که پاسخ‌گویان معتقدند که آموزش حسابداری دادگاهی فرصت‌های شغلی بیشتری را در آینده برای آنها فراهم می‌کند با این وجود، حسابداری دادگاهی در برنامه حسابداری مورد توجه کافی قرار نگرفته است و باید وضعیت آموزش آن در دانشگاه‌ها بهبود یابد. رضایی و همکاران (۲۰۰۴) جهت بررسی اهمیت و ارزشمند بودن آموزش حسابداری دادگاهی به جمع‌آوری و ارائه دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در آمریکا پرداختند. با توجه به اینکه پژوهش‌های قبلی در رابطه با آموزش حسابداری دادگاهی عمدتاً دیدگاه‌های دانشجویان و شاغلان حرفه را به عنوان متقاضیان آموزش حسابداری دادگاهی نسبت به اهمیت و ارائه آن در برنامه درسی دانشگاه‌ها مورد توجه قرار داده بودند و چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی به‌خوبی مشخص نشده بود، این پژوهش‌گران آموزش حسابداری دادگاهی را از هر دو بعد عرضه و تقاضا مورد بررسی قرار دادند و تلاش کردند اطلاعات مفیدی را در راستای آخرین تغییرات محیط کسب‌وکار و حرفه حسابداری به دانشکده‌ها و دانشگاه‌هایی ارائه دهند که برای آموزش حسابداری دادگاهی برنامه‌ریزی می‌کنند. در انجام این پژوهش ۱۵۳ نفر از دانشگاهیان و ۱۰۵ نفر از شاغلان حرفه مشارکت نمودند. یافته‌های حاصل از بررسی پرسش‌نامه‌ها نشان داد که تقاضا و علاقه‌مندی به حسابداری دادگاهی در آینده افزایش خواهد یافت؛ زیرا آموزش حسابداری دادگاهی در بیشتر دانشگاه‌ها برنامه‌ریزی می‌شود. هر دو گروه از پاسخ‌گویان آموزش حسابداری دادگاهی را برای دانشجویان حسابداری، جامعه کسب‌وکار، حرفه حسابداری و برنامه‌های حسابداری مفید ارزیابی کردند. همچنین بیشتر ۴۹ عنوان موضوع درسی که در پرسش‌نامه جهت ارائه در برنامه درسی حسابداری دادگاهی مطرح شده بود، از دید هر دو گروه با اهمیت تلقی شد و در این مورد تفاوت‌های معناداری بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه وجود داشت.

عیوض‌زاده و رمضانی (۲۰۱۲) میزان درک حسابداران از حسابداری دادگاهی را در ایران مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از بررسی داده‌های جمع‌آوری شده از ۲۰۴ پرسش‌نامه تکمیل شده توسط حسابداران حاکی از این بود که میزان درک حسابداران از

خدمات، روش‌ها و منابع حسابداری دادگاهی در سطح پایینی قرار دارد که ناشی از اطلاع‌رسانی و آموزش ضعیف توسط مدیران مالی شرکت‌ها و دانش محدود آنها از روش‌های حسابداری دادگاهی است. در این پژوهش پیشنهاداتی برای ارتقای میزان درک حسابداران از روش‌های حسابداری دادگاهی ارائه گردید که عبارت بودند از: اجرای دوره‌های عمومی و خصوصی برای حسابداران جهت ارتقای درک آنها از قوانین مالی و حسابداری دادگاهی، ارائه آموزش‌های لازم در زمینه تقلب و روش‌های پیش‌گیری از آن، تشویق افراد فعال به یادگیری قوانین مالی جرایم و کاربرد آنها، استانداردسازی منابع حسابداری دادگاهی، ایجاد بانک اطلاعاتی مناسب از جرایم مالی و روش‌های پیش‌گیری از آنها، تشکیل انجمن مشاوره جهت ارائه خدمات مشاوره حسابداری دادگاهی به حسابداران، ارائه واحدهای حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها و برگزاری سمینارهای تخصصی حسابداری دادگاهی. در نیجریه هربرت ۶۹ و همکاران (۲۰۱۷) دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در مورد آموزش حسابداری دادگاهی و تقلب را مورد بررسی قرار دادند. پرسش‌نامه این پژوهش توسط ۳۷ نفر از دانشگاهیان و ۱۱۱ نفر از شاغلان حرفه تکمیل شد. نتایج حاکی از این بود که اکثریت پاسخ‌گویان انتظار داشتند که تقاضای آتی برای حسابداری دادگاهی افزایش می‌یابد و بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در مورد تقاضا نسبت به آموزش حسابداری دادگاهی تفاوت معناداری وجود نداشت. مزایای آموزش حسابداری دادگاهی از دید هر دو گروه از پاسخ‌گویان با اهمیت تلقی شده بود و در برخی موارد تفاوت معناداری در دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در ارتباط با مزایای مطرح شده وجود داشت. همچنین اکثر پاسخ‌گویان پیشنهاد کرده بودند که حسابداری دادگاهی باید به صورت واحد درسی مجزا در برنامه درسی دانشگاه‌های نیجریه در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد گنجانده شود و در این رابطه بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان تفاوت معناداری حرفه وجود داشت.

کرامر و همکاران (۲۰۱۷) پژوهشی را برای تعیین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در مورد آموزش حسابداری دادگاهی در آمریکا و برخی از کشورها انجام دادند. نتایج حاصل از بررسی داده‌های ۲۶ پرسش‌نامه دریافت شده از شاغلان حرفه و ۱۰۳ پرسش‌نامه دریافت شده از دانشگاهیان نشان داد که در حالی که هر دو گروه از پاسخ‌گویان با افزایش تقاضای آتی برای خدمات حسابداری دادگاهی موافق بودند و

آموزش حسابداری دادگاهی را به صورت واحد درسی مجزا در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد ترجیح دادند ولی تفاوت‌های معناداری بین نظرات آنها در مورد محتوای دروس حسابداری دادگاهی و اولویت‌های مربوط به روش‌های آموزش آن در برخی موارد وجود داشت. طاهر ۷۰ و همکاران (۲۰۱۷) میزان آگاهی مدیران سازمان‌های دولتی از نقش حسابداران دادگاهی و میزان ارزشمند بودن پیاده‌سازی حسابداری دادگاهی در بخش عمومی کشور مالزی را مورد بررسی قرار دادند. ۵۰ درصد از ۴۲ پرسش‌نامه دریافت شده در این پژوهش توسط دانشگاهیان و مابقی توسط شاغلان حرفه تکمیل شد. یافته‌ها نشان داد که در ارتباط با درک نقش حسابداران دادگاهی تفاوت معناداری بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه وجود ندارد. همچنین نتایج حاکی از این بود که پاسخ‌گویان موافق این واقعیت بودند که حسابداران دادگاهی قادر به کشف تقلب اقتصادی در بخش دولتی هستند و وجود آنها در کلیه بخش‌های دولتی برای کنترل تقلب مالی ضروری است. در سریلانکا رتنصری و بندار (۲۰۱۸) دیدگاه‌های حسابداران رسمی در رابطه با حسابداری دادگاهی را مورد بررسی قرار دادند. در این پژوهش ۲۰ حسابدار رسمی شاغل در بخش عمومی و ۱۰ حسابدار رسمی شاغل در شرکت‌ها با تکمیل پرسش‌نامه مشارکت نمودند. نتایج این مطالعه نشان داد که حسابداران رسمی معتقدند که حسابداران دادگاهی باید از مهارت‌های چند رشته‌ای (مانند حسابداری، مالیات، حسابرسی، حقوق و فن آوری اطلاعات و ارتباطات) برخوردار باشند. در این پژوهش میزان آگاهی شاغلان حرفه از نقش‌های حساب‌برسان و حسابداران دادگاهی در سطح متوسط قرار داشت و از آنجا که کشور سریلانکا به مرحله‌ای از پیشرفت نرسیده است که حسابداری دادگاهی به صورت رشته مستقل در آن آموزش داده شود، حساب‌برسان عمدتاً مسئولیت انجام بازرسی‌های مالی را در این کشور بر عهده دارند. اکثر پاسخ‌گویان بر این باور بودند که باید سازوکار قانونی مناسبی برای ردیابی وقوع تقلب‌های مالی وجود داشته باشد و وجود حسابداران زبده و قابل اعتماد جهت توسعه حرفه دادگاهی در این کشور لازم است. همچنین نتایج حاکی از این بود که پاسخ‌گویان نقش دولت را در به رسمیت بخشیدن رشته حسابداری دادگاهی در سریلانکا با اهمیت قلمداد کرده بودند. هدایت و صدیق (۲۰۱۴) با انجام پژوهشی در بحرین ضرورت آموزش حسابداری دادگاهی را از دید شاغلان حرفه حسابداری مورد بررسی قرار دادند. پرسش‌نامه این پژوهش توسط ۷۳ نفر از حسابداران تکمیل شد. نتایج

پژوهش نشان می‌دهد که اکثر پاسخ‌گویان با حسابداری دادگاهی آشنا هستند و انتظار دارند که تقاضای آتی برای حسابداری دادگاهی افزایش یابد. کلاس‌های درس، کارگاه‌های آموزشی، کتاب‌های درسی و مجلات به ترتیب رایج‌ترین منابع اطلاعاتی مربوط به حسابداری دادگاهی از دید اکثر پاسخ‌گویان قلمداد شدند. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که اکثر پاسخ‌گویان از مزایای ناشی از آموزش حسابداری دادگاهی آگاه هستند و سطح آموزش و تجربه کاری بر میزان آگاهی آنها از مزایای حسابداری دادگاهی تأثیرگذار است. پاسخ‌گویان پیشنهاد کردند که موضوعات حسابداری دادگاهی باید در برنامه درسی دانشگاه‌های بحرین آموزش داده شود. همچنین در این پژوهش پیشنهاد شده است که حداقل یک واحد درس حسابداری دادگاهی باید در دانشگاه‌های بحرین به‌ویژه برای دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد ارائه شود تا بین تقاضا برای حسابداران دادگاهی و آموزش آنها در دانشگاه‌ها تعادل ایجاد شود.

در نیجریه یحیی و همکاران (۲۰۱۸) با انجام پژوهشی تأثیر روش‌های حسابداری دادگاهی را در پیش‌گیری از تقلب در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مورد بررسی قرار دادند. پرسش‌نامه این پژوهش توسط ۱۰۵ نفر از حساب‌رسان این شرکت‌ها تکمیل شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول این پژوهش نشان داد که بین دانش حسابداری دادگاهی و کشف تقلب رابطه معناداری وجود دارد؛ بنابراین کارکنان حسابرسی این شرکت‌ها بایستی در زمینه حسابداری دادگاهی اطلاعات بیشتری داشته باشند تا از آن به‌عنوان ابزاری برای شناسایی و پیش‌گیری از فعالیت‌های متقلبانه در شرکت‌ها استفاده کنند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم این پژوهش نیز بیان‌گر این بود که بین پیچیدگی حسابداری دادگاهی و کشف تقلب رابطه با اهمیتی وجود ندارد. بوانی و همکاران (۲۰۱۸) با انجام پژوهشی در امارات اهمیت آموزش حسابداری دادگاهی را در برنامه درسی دانشگاه‌ها مورد بررسی قرار دادند. پرسش‌نامه این پژوهش توسط ۱۲ نفر از اساتید دانشگاهی، ۲۶ نفر از مدیران شرکت‌ها و ۴۵۰ نفر از دانشجویان تکمیل شد. نتایج حاکی از این بود که دانشگاه‌ها به آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد توجه چندانی نمی‌کنند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که با وجود اینکه در مورد تأثیر آموزش حسابداری دادگاهی بر تقلب‌های مالی، توافق بالایی میان مدیران شرکت‌ها، دانشجویان و اساتید وجود داشت، اما در ارتباط با کشف و پیش‌گیری زود هنگام تقلب در

نتیجه تأثیر آموزش حسابداری دادگاهی بین دیدگاه‌های پاسخ‌گویان تفاوت وجود داشت و میزان موافقت مدیران شرکت‌ها در این رابطه کمتر از اساتید و دانشجویان بود. در حالی که اساتید و دانشجویان به کاهش میزان وقوع تقلب به دلیل آموزش حسابداری دادگاهی امیدوار بودند، اما دانش و تجربه مدیران نشان می‌داد که اعتماد کامل به تأثیر عمده آموزش برای پیش‌گیری از تقلب باید محتاطانه باشد.

علی‌رغم تعدد پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه حسابداری دادگاهی در کشورهای توسعه یافته و آموزش حسابداری دادگاهی در اغلب دانشگاه‌های آنها، در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران پژوهش‌های اندکی در این حوزه انجام شده است. دیان‌تی دلمی و همکاران (۱۳۹۶) طی پژوهشی برنامه درسی را برای ایجاد رشته حسابداری دادگاهی در مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه‌ها ارائه دادند. در این برنامه درسی برای آموزش حسابداری دادگاهی ۳۲ واحد (شامل ۱۱ واحد تخصصی، ۱۱ واحد پایه، ۶ واحد اختیاری و ۴ واحد پایان نامه) در نظر گرفته شده بود. کیفیت این برنامه درسی، از طریق پرسش‌نامه توزیع شده بین ۳۹ خبره دارای دانش لازم در زمینه حسابداری دادگاهی و ضد تقلب بررسی شد. نتایج نشان داد که مطابق نظر خبرگان، این برنامه درسی دانش و مهارت لازم برای حسابداری دادگاهی را به دانشجویان این رشته منتقل می‌کند و از جامعیت لازم برخوردار می‌باشد. برزگری خانقاه و همکاران (۱۳۹۶) عوامل شخصیتی، مهارتی و اخلاقی حسابداران دادگاهی را با جمع‌آوری ۲۹۷ پرسش‌نامه از سه گروه (خبرگان حرفه حسابداری، دانشگاهیان، حوزه حقوقی و قضایی) شناسایی و رتبه‌بندی کردند. در این پژوهش ۵۰ عامل تأثیرگذار بر ویژگی‌های حسابداران دادگاهی شناسایی و در چهار بعد رتبه‌بندی گردید. نتایج رتبه‌بندی عوامل نشان داد که پاسخ‌گو بودن از بعد صفات ضروری، مهارت حسابرسی از بعد مهارت اولیه و تجزیه و تحلیل و تفسیر صورت‌های مالی از بعد مهارت پیشرفته، همچنین عدالت و توازن از بعد ارزش‌های اخلاقی بالاترین امتیاز را در بین سایر شاخص‌ها کسب کرده‌اند.

سوالات

با توجه به اهمیت دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه حسابداری دادگاهی درخصوص آموزش حسابداری دادگاهی، هدف پژوهش حاضر جمع‌آوری و ارائه دیدگاه‌های آنها در رابطه با ابعاد مختلف آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری در دانشگاه‌ها و

سودمندی خدمات آن به‌ویژه در بخش عمومی کشور از طریق انجام پژوهش پیمایشی می‌باشد. با مطالعه ادبیات، پیشینه پژوهش و استفاده از تجربه پژوهش‌گران در سایر کشورها و نیز بهره‌گیری از نظرات خبرگان دانشگاهی و حرفه‌ای کشور در حوزه حسابداری دادگاهی سؤالاتی به شرح زیر در راستای هدف پژوهش مطرح گردید:

میزان درک دانشگاهیان و شاغلان حرفه از نقش حسابداران دادگاهی چقدر است؟
آیا دانشگاهیان و شاغلان حرفه استفاده از خدمات حسابداران دادگاهی را در بخش عمومی کشور ضروری تلقی می‌کنند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با میزان تقاضای آتی برای حسابداری دادگاهی چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با مقطع آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با مزایای ناشی از آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با مزایای ناشی از خدمات حسابداری دادگاهی در بخش عمومی چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با محتوای دروس در برنامه درسی حسابداری دادگاهی چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با تکنیک‌های تدریس حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها چه دیدگاهی دارند؟

دانشگاهیان و شاغلان حرفه در رابطه با موانع آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها چه دیدگاهی دارند؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی است و به منظور جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. سؤالات پرسش‌نامه در دو بخش تنظیم شد که بخش اول به سؤالات جمعیت‌شناختی و بخش دوم به سؤالات تخصصی در ارتباط با موضوع پژوهش اختصاص یافت. سؤالات تخصصی پرسش‌نامه به صورت سؤالات چندجوابی و چنددرجه‌ای با استفاده از طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (که عدد یک بیان‌گر کمترین اهمیت و عدد پنج بیان‌گر بیشترین اهمیت است) مطرح گردید. با توجه به اینکه دیدگاه‌ها و پیشنهادات شاغلان حرفه می‌تواند شکاف‌های برنامه درسی را مشخص و مربوط بودن برنامه درسی با نیازهای حرفه را ارتقا بخشد، جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش علاوه بر دانشگاهیان که در حوزه آموزش فعالیت می‌کنند، شامل افراد شاغل در حرفه حسابداری دادگاهی می‌باشد. از آنجا که در کشور ما کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی عمدتاً نقش حسابداران دادگاهی را ایفا می‌کنند، کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی به عنوان نمایندگان افراد شاغل در حرفه حسابداری دادگاهی و اعضای هیأت علمی تمام وقت رشته حسابداری در دانشگاه‌های دولتی، آزاد، پیام نور، فنی حرفه‌ای و غیر انتفاعی نیز به عنوان نمایندگان جامعه دانشگاهی در نظر گرفته شدند.

در پژوهش حاضر به منظور محاسبه حجم نمونه از رابطه ۲ استفاده شد. برای محاسبه انحراف معیار نیز با توجه به طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت که در این پژوهش استفاده گردید، می‌توان عنوان نمود، چون در این طیف بزرگ‌ترین مقدار عدد پنج و کوچک‌ترین مقدار عدد یک می‌باشد، بنابراین انحراف معیار برابر با ۰/۶۶۷ است: (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۸۹):

$$n = \frac{\max(x_i) - \min(x_i)}{6} = \frac{5-1}{6} = 0.667$$

رابطه ۱

$$n = \frac{N \times Z_{\alpha}^2 \times \delta^2}{\varepsilon^2 (N-1) + Z_{\alpha}^2 \times \delta^2} = \frac{4205 \times 1.96^2 \times 0.667^2}{0.1^2 \times (4205-1) + 1.96^2 \times 0.667^2} \cong 164$$

رابطه ۲

در رابطه ۲، N اندازه جامعه، Z مقدار احتمال نرمال استاندارد (که بر اساس جدول احتمال‌های نرمال استاندارد استخراج می‌شود)، $\square$ سطح خطا، δ انحراف معیار و ε دقت مورد نظر محقق است. در این پژوهش سطح اطمینان ۹۵ درصد ($Z=1.96$) و دقت ۱۰ درصد در نظر گرفته شد و طبق محاسبات انجام شده حداقل حجم نمونه آماری ۱۶۴ نفر برآورد گردید.

قبل از به کارگیری ابزارهای اندازه‌گیری لازم است نسبت به روایی ۷۴ و معتبر بودن آنها اطمینان حاصل شود. منظور از روایی این است که مقیاس یا محتوای ابزار یا سؤالات مندرج در ابزار دقیقاً متغیرها و موضوع مورد مطالعه را بسنجد؛ یعنی اینکه هم داده‌های گردآوری شده از طریق ابزار مازاد بر نیاز تحقیق نباشد و هم اینکه بخشی از داده‌های مورد نیاز در رابطه با سنجش متغیرها در محتوای ابزار حذف نشده باشد یا به عبارت دیگر عین واقعیت را به خوبی نشان دهد (احمدی و صالحی، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر جهت اطمینان از روایی پرسش‌نامه از روایی محتوایی ۷۵ استفاده شد. به این منظور پرسش‌نامه اولیه قبل از توزیع در اختیار تعدادی از متخصصان و صاحب‌نظران قرار گرفت و اصلاحات پیشنهادی آنها در پرسش‌نامه اعمال گردید پس از تأیید اعتبار پرسش‌نامه توسط خبرگان دانشگاهی و حرفه‌ای، با توجه به احتمال عدم دریافت همه پرسش‌نامه‌های ارسالی بیش از ۴۰۰ پرسش‌نامه در بهار و تابستان ۱۳۹۸ عمده‌تاً از طریق ایمیل و شبکه‌های اجتماعی به صورت تصادفی برای مشارکت‌کنندگان هدف ارسال و براساس پیگیری‌های بعدی به عمل آمده، نهایتاً تعداد پرسش‌نامه‌های تکمیل شده قابل استفاده واصله به ۱۸۲ عدد بالغ گردید که ۱۷۷ عدد از آنها قابل قبول تشخیص داده شد که از این تعداد، ۱۰۲ پرسش‌نامه مربوط به دانشگاهیان و ۷۵ پرسش‌نامه مربوط به شاغلان حرفه بود.

پایایی ۷۶ ابزار یکی دیگر از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است و از آن به دقت و اعتمادپذیری نیز تعبیر می‌شود. پایایی عبارت است از اینکه اگر یک وسیله اندازه‌گیری که برای سنجش متغیر و صفتی ساخته شده در شرایط مشابه در زمان و مکان دیگر مورد استفاده قرار گیرد، نتایج مشابهی از آن حاصل شود؛ به عبارت دیگر، ابزار پایا ابزاری است که از خاصیت تکرارپذیری و سنجش نتایج یکسان برخوردار باشد (احمدی و صالحی، ۱۳۹۲). در این پژوهش برای سنجش ضریب پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. گفته می‌شود اگر ضریب آلفا بیشتر از ۰/۷ باشد، آزمون از پایایی قابل قبولی برخوردار است (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۸۹). مقدار ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش

حاضر برابر ۰/۹۷۷ است و نشان می‌دهد که پرسش‌نامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است. پاسخ‌های دریافتی با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. برای ارزیابی نتایج از شاخص‌های آمار توصیفی استفاده گردید. از آزمون کای دو نیز جهت تعیین معنادار بودن تفاوت در پاسخ‌های مربوط به دانشجویان و شاغلان حرفه استفاده شد.

یافته‌ها

الف. اطلاعات جمعیت‌شناختی

اطلاعات جمعیت‌شناختی این پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان

تعداد کل پاسخ‌گویان: ۱۷۷ نفر							
شاغلان حرفه				دانشگاهیان			
تعداد پاسخ‌گویان: ۷۵ درصد ۴۲/۴				تعداد پاسخ‌گویان: ۱۰۲ درصد ۵۷/۶			
درصد فراوانی	فراوانی	طبقه		درصد فراوانی	فراوانی	طبقه	
۸۹/۳	۶۷	مرد	جنسیت	۸۰/۴	۸۲	مرد	جنسیت
۱۰/۶	۸	زن		۱۹/۶	۲۰	زن	
۲/۶	۲	کمتر از ۳۰ سال	سن	۸/۸	۹	کمتر از ۳۰ سال	سن
۳۴/۷	۲۶	۳۰-۴۰ سال		۶۰/۸	۶۲	۳۰-۴۰ سال	
۳۴/۷	۲۶	۴۰-۵۰ سال		۲۱/۶	۲۲	۴۰-۵۰ سال	
۲۸/۰	۲۱	بیشتر از ۵۰ سال		۸/۸	۹	بیشتر از ۵۰ سال	
۱۰/۷	۸	کارشناسی	تحصیلات	۲۴/۵	۲۵	کارشناسی ارشد	تحصیلات
۶۰/۰	۴۵	کارشناسی ارشد		۷۵/۵	۷۷	دکتری	
۲۹/۳	۲۲	دکتری					
۵/۳	۴	کمتر از ۵ سال	سابقه کاری	۵۴/۰	۵۵	مربی	رتبه دانشگاهی
۹/۳	۷	۵-۱۰ سال		۳۶/۲	۳۷	استادیار	
۲۰/۰	۱۵	۱۰-۱۵ سال		۵/۹	۶	دانشیار	
۶۵/۴	۴۹	بیشتر از ۱۵ سال		۳/۹	۴	استاد	
				۱۰/۸	۱۱	کمتر از ۵ سال	سابقه کاری
				۱۹/۶	۲۰	۵-۱۰ سال	
				۳۲/۴	۳۳	۱۰-۱۵ سال	
				۳۷/۲	۳۸	بیشتر از ۱۵ سال	

ب. اطلاعات تخصصی

درک پاسخ‌گویان از نقش حسابداران دادگاهی و ضرورت استفاده از خدمات آنها در بخش عمومی

در سال‌های اخیر وقوع تقلب و جرایم یقه‌سفیدها در بخش عمومی کشور به یک مسأله جدی تبدیل شده است و اعتبار سیاست‌های دولت را در تأمین منافع عمومی خدشه‌دار کرده است. یکی از رویکردهای جدیدی که در حال حاضر به‌طور گسترده در کشورهای مختلف برای کشف و پیش‌گیری از تقلب مورد استفاده قرار می‌گیرد، حسابداری دادگاهی است. در این راستا سؤالاتی جهت ارزیابی میزان آگاهی پاسخ‌گویان از نقش حسابداران دادگاهی و ضرورت استفاده از خدمات آنها در بخش عمومی در پرسش‌نامه مطرح گردید که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: ارزیابی میزان درک پاسخ‌گویان از نقش حسابداران دادگاهی و ضرورت استفاده از خدمات آنها در بخش عمومی

سؤالات		گزینه‌ها		دانشگاهیان		شاغلان حرفه	
				تعداد	درصد	تعداد	درصد
نقش حسابداران دادگاهی چیست؟		کشف تقلب		۶۷	۶۵/۷	۳۸	۵۰/۷
		انجام حسابرسی جامع		۷	۶/۹	۸	۱۰/۷
		ارائه مجدد صورت‌های مالی که ممکن است متقلبانه تهیه شده باشند.		۱۲	۱۱/۸	۱۷	۲۲/۶
		کسب اطمینان معقول از اینکه که صورت‌های مالی عاری از تحريفات با اهمیت هستند.		۱۶	۱۵/۶	۱۲	۱۶/۰
		بله		۱۰۰	۹۸/۰	۶۹	۹۲/۰
آیا خدمات حسابداران دادگاهی را جهت شناسایی و پیش‌گیری از تقلب در بخش عمومی کشور ضروری می‌دانید؟		خیر		۲	۲/۰	۶	۸/۰

نتایج نشان می‌دهد که اکثریت دانشگاهیان و شاغلان حرفه با نقش حسابداران دادگاهی آشنا بوده و نقش آنها را که کشف تقلب می‌باشد از نقش حساب‌رسان تمیز داده‌اند. همچنین اکثریت پاسخ‌گویان در هر دو گروه، استفاده از خدمات حسابداران دادگاهی را در بخش عمومی کشور ضروری قلمداد کرده‌اند. نتایج پژوهش طاهر و همکاران (۲۰۱۷) نیز نشان داد که اکثریت

پاسخ‌گویان با نقش حسابداران دادگاهی آشنا هستند و بین کارکردهای حسابداران دادگاهی و حساب‌برسان تمایز قائل شده‌اند. به‌علاوه اکثریت پاسخ‌گویان استفاده از خدمات حسابداران دادگاهی را در بخش عمومی جهت شناسایی تقلب و جرایم مالی ضروری دانسته‌اند. در پژوهش تونی و ایموپووی^{۷۷} (۲۰۱۸) اکثریت پاسخ‌گویان بیان کردند که حسابداری دادگاهی و تکنیک‌های حسابرسی جهت شناسایی و پیش‌گیری از تقلب در بخش عمومی نیجریه مؤثر است. نتایج پژوهش ایزه و اوکویی^{۷۸} (۲۰۱۹) نیز نشان داد که با وجود اینکه اکثریت پاسخ‌گویان آگاهی اندکی نسبت به حسابداری دادگاهی داشتند ولی خدمات آن را در بخش عمومی نیجریه ضروری دانسته‌اند.

پیش‌بینی تقاضای آتی برای خدمات حسابداری دادگاهی

یکی از اهداف پژوهش حاضر پیش‌بینی میزان تقاضای آتی نسبت به خدمات حسابداری دادگاهی است. به‌همین منظور، یکی از سؤالات پرسش‌نامه جهت جمع‌آوری دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در ارتباط با پیش‌بینی میزان تقاضای آتی نسبت به خدمات حسابداری دادگاهی در سه حوزه مهم آن یعنی بررسی تقلب، مشاوره در دعاوی حقوقی و شهادت‌دهی تخصصی طراحی گردید که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در مورد پیش‌بینی تقاضای آتی برای سه حوزه از

خدمات حسابداری دادگاهی

پیش‌بینی تقاضا	فراوانی	بررسی تقلب		مشاوره در دعاوی حقوقی		شهادت‌دهی تخصصی	
		دانشگاهیان	شاغلان حرفه	دانشگاهیان	شاغلان حرفه	دانشگاهیان	شاغلان حرفه
افزایش می‌یابد	تعداد	۸۹	۶۵	۸۷	۶۳	۸۱	۴۷
	درصد	۸۷/۲	۸۶/۶	۸۵/۳	۸۴/۰	۷۹/۴	۶۲/۷
بدون تغییر باقی می‌ماند	تعداد	۶	۶	۳	۵	۷	۱۵
	درصد	۵/۹	۸/۰	۲/۹	۶/۷	۶/۹	۲۰/۰
کاهش می‌یابد	تعداد	۲	۲	۲	۲	۲	۱
	درصد	۲/۰	۲/۷	۲/۰	۲/۷	۲/۰	۱/۳
مطمئن نیستم	تعداد	۵	۲	۱۰	۵	۱۲	۱۲
	درصد	۴/۹	۲/۷	۹/۸	۶/۶	۱۱/۷	۱۶/۰
آماره کای دو		۰/۹۲۹		۱/۹۳۳		۸/۳۴۹	
سطح معنی‌داری		۰/۸۱۸		۰/۵۸۶		۰/۰۳۹	

• در سطح ۵٪ معنی‌دار است.

نتایج حاکی از این است که هر دو گروه از پاسخ‌گویان انتظار دارند تقاضا برای خدمات حسابداری دادگاهی به‌ویژه در حوزه بررسی تقلب افزایش یابد. نتایج آزمون کای‌دو در ارتباط با دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در سه حوزه از خدمات حسابداری دادگاهی بیان‌گر این است که سطح معنی‌داری در بررسی تقلب (۰/۸۱۸) و مشاوره در دعاوی حقوقی (۰/۵۸۶) بزرگتر از ۰/۰۵ است؛ در نتیجه بین دیدگاه‌های اساتید و شاغلان حرفه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. یا به عبارتی نظرات دانشگاهیان و شاغلان حرفه در انتخاب گزینه‌های یک تا پنج تفاوت معنی‌داری با یکدیگر ندارد در حالی که، سطح معنی‌داری در شهادت‌دهی تخصصی (۰/۰۳۹) کمتر از ۰/۰۵ است و نشان می‌دهد که بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در این حوزه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همانند نتایج پژوهش حاضر، در پژوهش‌های رضایی و همکاران (۲۰۰۴)، کرامر و همکاران (۲۰۱۷) و هربرت و همکاران (۲۰۱۷) نیز هر دو گروه از پاسخ‌گویان بیشترین تقاضا را برای خدمات حسابداری دادگاهی در حوزه بررسی تقلب پیش‌بینی کرده‌اند.

چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها

برای آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها دو رویکرد وجود دارد. در رویکرد اول مباحث حسابداری دادگاهی بدون اضافه کردن درس مجزا، در قالب دروس حسابداری و حسابرسی در برنامه درسی فعلی حسابداری ارائه می‌شود. مزیت این رویکرد این است که مطالب مرتبط با حسابداری دادگاهی بدون تغییر برنامه فعلی و اضافه کردن درس جدید به آن، به دانشجویان آموزش داده می‌شود. با این حال موانعی پیش‌روی این رویکرد وجود دارد. از جمله اینکه اساتید و دانشجویان ممکن است به مباحث جدید عکس‌العمل قابل توجهی نشان ندهند. همچنین ممکن است اساتید دانشگاه‌ها به علت عدم آشنایی با مباحث حسابداری دادگاهی مایل به تدریس مباحث مرتبط با آن در دروس حسابداری و حسابرسی نباشند. به علاوه اساتید ممکن است به علت آموزش مباحث حسابداری دادگاهی فرصت کافی برای آموزش مباحث قبلی نداشته باشند. در رویکرد دوم، حسابداری دادگاهی به صورت درس مجزا در مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد یا هر دو تدریس می‌شود. در این رویکرد اطمینان بیشتری نسبت به پوشش موضوعات مرتبط با حسابداری دادگاهی و مباحث ضد تقلب ایجاد می‌شود (رضایی و همکاران، ۲۰۰۴). پاسخ‌های دانشگاهیان در مورد چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در مورد چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها

عنوان	چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی		دانشگاهیان		شاغلان حرفه	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها	۲۷	۲۶/۵	۲۱	۲۸/۰	با دروس حسابداری و حسابرسی تلفیق شود.	
	۶۹	۶۷/۶	۴۵	۶۰/۰	به صورت واحد درسی مجزا تدریس شود.	
	۵	۴/۹	۹	۱۲/۰	آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها ضرورتی ندارد.	
	۱	۱	۰	۰	عدم پاسخ	
مقطع پیشنهادی برای آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها	۴۲	۴۱/۲	۳۶	۴۸/۰	کارشناسی	
	۲۸	۲۷/۵	۱۸	۲۴/۰	کارشناسی ارشد	
	۲۴	۲۳/۵	۱۷	۲۲/۶	کارشناسی و کارشناسی ارشد	
	۶	۵/۹	۲	۲/۷	دکتری	
	۲	۱/۹	۲	۲/۷	عدم پاسخ	

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌گویان با آموزش حسابداری دادگاهی به صورت واحد درسی مجزا در مقطع کارشناسی موافق هستند. در پژوهش رضایی و برتون (۱۹۹۷) اکثریت شاغلان حرفه ارائه واحد حسابداری دادگاهی به صورت واحد درسی مجزا را ترجیح دادند در حالی که اکثریت دانشگاهیان ارائه آن را به صورت تلفیق با دروس حسابداری موجود در برنامه درسی پیشنهاد کردند. در پژوهش رضایی (۲۰۰۴) اکثریت دانشگاهیان با آموزش حسابداری دادگاهی به صورت تلفیق با دروس حسابداری و حسابرسی موافق بودند. در پژوهش هربرت و همکاران (۲۰۱۷) اکثریت دانشگاهیان و شاغلان حرفه آموزش حسابداری دادگاهی به صورت واحد درسی مجزا در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد را ترجیح دادند. در پژوهش کرامر و همکاران (۲۰۱۷) نیز اکثریت دانشگاهیان و شاغلان حرفه با آموزش حسابداری دادگاهی به صورت واحد درسی مجزا در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد موافق بودند و بر این باور بودند که آموزش حسابداری دادگاهی نباید محدود به مقطع خاصی باشد و بهتر است در هر دو مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد تدریس شود.

مزایای آموزش حسابداری داد گاهی در دانشگاه‌ها

با توجه به نتایج تحقیقات پیشین که حاکی از پیش‌بینی افزایش تقاضا برای خدمات و آموزش حسابداری داد گاهی بود، از پاسخ‌گویان خواسته شد تا میزان اهمیت مزایای آموزش حسابداری داد گاهی را بر روی مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (که عدد یک بیان‌گر کمترین اهمیت و عدد پنج بیان‌گر بیشترین اهمیت است) نشان دهند که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در مورد اهمیت مزایای آموزش حسابداری داد گاهی در دانشگاه‌ها

آزمون کای دو	شاغلان حرفه			دانشگاهیان			مزایای آموزش حسابداری داد گاهی
	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	
۰/۵۹۹	۱	۱/۱۵۲	۳/۵۸۷	۳	۱/۰۴۰	۳/۷۰۶	حسابداری داد گاهی نیازهای جامعه را برآورده می‌کند.
۰/۱۴۶	۴	۱/۳۱۹	۳/۴۶۶	۱	۱/۰۵۶	۳/۷۱۲	حسابداری داد گاهی اعتبار گزارشگری مالی را افزایش می‌دهد.
*۰/۰۱۶	۵	۱/۳۶۷	۳/۴۲۶	۲	۰/۹۴۸	۳/۷۱۲	حسابداری داد گاهی میزان اثربخشی حاکمیت شرکتی را ارتقا می‌دهد.
۰/۷۱۱	۷	۱/۱۴۰	۳/۲۵۳	۸	۱/۱۳۷	۳/۲۰۶	با گذراندن درس حسابداری داد گاهی دانشجویان به گونه‌ای آموزش داده می‌شوند که مورد نیاز بازار کار است.
۰/۹۱۸	۶	۱/۱۹۴	۳/۳۷۳	۷	۱/۱۶۹	۳/۳۸۲	تقاضا برای فارغ‌التحصیلانی که دارای مهارت‌ها و آموزش‌های لازم در حسابداری داد گاهی هستند، در حال افزایش است.
۰/۵۶۶	۲	۱/۱۷۸	۳/۵۰۷	۴	۱/۰۱۵	۳/۶۱۸	با گذراندن درس حسابداری داد گاهی دانشجویان برای انجام کار در زمینه بررسی ثقلب آماده می‌شوند.
۰/۲۱۹	۳	۱/۲۲۳	۳/۴۸۰	۵	۱/۰۴۵	۳/۶۰۸	با گذراندن درس حسابداری داد گاهی دانشجویان برای انجام کار در زمینه مشاوره در دعاوی حقوقی آماده می‌شوند.
۰/۱۹۷	۸	۱/۲۴۵	۳/۱۷۳	۶	۱/۰۶۹	۳/۵۲۰	با گذراندن درس حسابداری داد گاهی دانشجویان برای انجام کار در زمینه شهادت‌دهی تخصصی آماده می‌شوند.

* در سطح ۵٪ معنی‌دار است.

نتایج ارائه شده در جدول ۵ نشان می‌دهد که دانشگاهیان مهم‌ترین مزیت آموزش حسابداری دادگاهی را برآورد نیازهای جامعه و شاغلان حرفه افزایش اعتبار گزارشگری مالی شناسایی کرده‌اند. نتایج آزمون کای دو برای مقایسه فراوانی دو گروه نشان می‌دهد که بین نظرات دانشگاهیان و شاغلان حرفه در تمام گویه‌ها به جز در گویه "حسابداری دادگاهی میزان اثربخشی حاکمیت شرکتی را ارتقا می‌دهد"، تفاوت معنی داری وجود ندارد. میانگین بالا در تمام موارد (بیش از ۳) نشان می‌دهد که سطح بالایی از توافق در مورد درک مزایای آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها برای هر دو گروه از پاسخ‌گویان وجود دارد.

در پژوهش رضایی و همکاران (۲۰۰۴) اکثریت پاسخ‌گویان در هر دو گروه دانشگاهیان و شاغلان حرفه مهم‌ترین مزیت آموزش حسابداری دادگاهی را افزایش اعتبار گزارشگری مالی بیان کردند. در پژوهش بوانی و همکاران (۲۰۱۸) نیز شاغلان حرفه افزایش اعتبار گزارشگری مالی و دانشگاهیان برآورد نیازهای جامعه را مهم‌ترین مزیت آموزش حسابداری دادگاهی شناسایی کردند. در پژوهش هربرت و همکاران (۲۰۱۷) اکثریت دانشگاهیان امتیاز بیشتری را برای مزیت برآورد نیازهای جامعه و اکثریت افراد شاغل حرفه امتیاز بیشتری را برای آماده‌سازی دانشجویان برای شهادت‌دهی تخصصی در نظر گرفته بودند. در پژوهش هدایت و صدیق (۲۰۱۴) نیز اکثریت پاسخ‌گویان مهم‌ترین مزیت آموزش حسابداری دادگاهی را آماده‌سازی دانشجویان برای فعالیت در زمینه شهادت‌دهی تخصصی بیان کردند.

مزایای خدمات حسابداری دادگاهی در بخش عمومی

با توجه به اهمیت خدمات حسابداری دولتی در بخش عمومی، از پاسخ‌گویان خواسته شد تا میزان اهمیت مزایای خدمات حسابداری دادگاهی در بخش عمومی را بر روی مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت نشان دهند که نتایج آن در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در مورد اهمیت مزایای خدمات حسابداری دادگاهی در بخش عمومی

آزمون کای دو	شاغلان حرفه			دانشگاهیان			مزایای خدمات حسابداری دادگاهی در بخش عمومی
	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	
۰/۳۳۶	۱	۱/۱۴۷	۳/۸۵۳	۱	۰/۸۸۹	۴/۱۰۸	حسابداری دادگاهی برای جلوگیری از جرایم مالی و اقتصادی در هر یک از بخش‌های دولتی مورد نیاز است
۰/۰۷۱	۴	۱/۲۰۰	۳/۵۶۰	۳	۰/۹۴۵	۳/۸۳۳	حسابداری دادگاهی قادر به پیش‌گیری و کشف تقلب مالی و اقتصادی در بخش عمومی است.
۰/۰۹۳	۵	۱/۱۶۶	۳/۵۳۳	۵	۰/۸۶۳	۳/۷۰۵	حسابداری دادگاهی اثربخشی عملکرد سازمان را افزایش می‌دهد.
۰/۳۵۷	۳	۱/۲۰۷	۳/۶۱۳	۴	۰/۹۶۲	۳/۸۱۱	حسابداری دادگاهی اعتبار و شفافیت گزارش‌های مالی سازمان را افزایش می‌دهد.
۰/۳۴۰	۲	۱/۲۴۰	۳/۶۱۴	۲	۰/۹۷۸	۳/۸۸۰	حسابداری دادگاهی سلامت اداری، قانون‌گرایی و میزان پاسخ‌گویی را در سازمان‌ها افزایش می‌دهد.

*در سطح ۵٪ معنی‌دار است

نتایج نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌گویان آموزش حسابداری دادگاهی را برای جلوگیری از جرایم مالی و اقتصادی در هر یک از بخش‌های دولتی ضروری قلمداد کرده‌اند. نتایج پژوهش فتریا و سیدهرت (۲۰۱۳) نیز نشان داد که استفاده از خدمات حسابداران دادگاهی تأثیر با اهمیتی در تشخیص و پیش‌گیری از وقوع تقلب در بخش عمومی اندونزی دارد. در پژوهش طاهر و همکاران (۲۰۱۷) نیز اکثریت پاسخ‌گویان مزایای به‌کارگیری حسابداران دادگاهی را در بخش عمومی از جنبه‌های مختلف با اهمیت تلقی کرده بودند.

مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی

حسابداران دادگاهی به‌منظور انجام وظایف و ارائه خدمات نیازمند مهارت‌های تخصصی هستند که از طریق آموزش دانشگاهی و تجربه به‌دست می‌آید. پاسخ‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در مورد اهمیت مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در مورد اهمیت مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی

آزمون کای دو	شاغلان حرفه			دانشگاهیان			مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی
	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	
۰/۲۱۱	۱	۱/۰۳	۴/۳۳۳	۱	۰/۷۴۱	۴/۵۲۹	حسابداری
۰/۹۲۹	۲	۰/۸۹۰	۴/۳۳۳	۳	۰/۸۱۶	۴/۳۵۳	حسابرسی
۰/۲۴۰	۱۰	۱/۱۷۸	۳/۱۳۳	۱۰	۰/۹۸۳	۳/۳۶۳	آمار
۰/۴۵۵	۶	۱/۱۴۶	۳/۸۹۳	۷	۰/۹۶۷	۳/۹۳۱	فناوری اطلاعات
۰/۶۷۱	۴	۰/۹۵۱	۴/۰۴۱	۵	۰/۹۱۶	۴/۱۴۷	دانش حقوقی
۰/۶۸۶	۷	۱/۰۲۶	۳/۸۰۰	۸	۰/۹۱۲	۳/۸۰۴	مهارت‌های عمومی (از قبیل کار گروهی، تعامل با دیگران و ...)
۰/۴۶۴	۵	۰/۹۹۷	۳/۹۲۰	۶	۰/۸۷۷	۳/۹۴۱	مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری
۰/۱۷۲	۹	۱/۰۰۱	۳/۵۶۷	۹	۰/۸۸۷	۳/۵۲۹	مهارت‌های چند رشته‌ای
۰/۰۱۱*	۸	۱/۰۹۴	۳/۶۶۷	۴	۰/۸۵۳	۴/۱۵۷	تفکر انتقادی
۰/۷۷۴	۳	۰/۹۱۴	۴/۳۱۱	۲	۰/۸۶۸	۴/۳۹۶	کشف تقلب

*در سطح ۵٪ معنی‌دار است.

نتایج ارائه شده در جدول ۷ نشان می‌دهد که دانش حسابداری مهم‌ترین مهارت مورد نیاز حسابداران دادگاهی از دید هر دو گروه از پاسخ‌گویان شناخته شده است. همچنین نتایج آزمون کای دو نشان می‌دهد که بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در مورد مهارت تفکر انتقادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در پژوهش اکویی و همکاران (۲۰۱۰)، بین مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی، تفکر انتقادی و در پژوهش رتنصری و بندگان (۲۰۱۸)، مهارت‌های چند رشته‌ای بالاترین اولویت را به خود اختصاص دادند.

محتوای دروس در برنامه درسی حسابداری دادگاهی

با توجه به افزایش تقاضا برای حسابداری دادگاهی، دانشگاه‌ها و متولیان آموزش حسابداری باید برای آموزش حسابداری دادگاهی برنامه‌ریزی کرده و محتوای دروس آموزشی آن را مشخص کنند. در پژوهش حاضر عناوین درسی پیشنهادی در ۳ گروه و ۴۱ عنوان درس مطرح شده است. موارد ۱ تا ۲۰ در ارتباط با اصول تقلب، تقلب در صورت‌های مالی، انواع تقلب، برنامه‌های کشف و پیش‌گیری از تقلب، استانداردهای

حسابرسی ضد تقلب، تکنیک‌های نوشتن گزارش مؤثر و خط قرمزهای محیط زیست و کسب و کار می‌باشد. عناوین درسی منعکس شده در ردیف‌های ۲۱ تا ۳۰ مرتبط با حاکمیت شرکتی، فرایند گزارشگری و تجزیه و تحلیل مالی، مدیریت سود، استانداردهای حرفه‌ای مرتبط با حسابداری دادگاهی، جرم‌شناسی، جرایم یقه‌سفیدها و جرایم اقتصادی، عناصر تقلب و امنیت و حریم خصوصی است. گروه سوم نیز شامل مشاغل حسابداری دادگاهی، تکنیک‌های ارائه مشاوره در دعاوی حقوقی، شهادت‌دهی تخصصی، تکنیک‌های کنترل وقوع جرم، ارزیابی رعایت قوانین و مقررات، مهارت‌های مصاحبه و جنبه‌های حقوقی مصاحبه، ارزشگذاری واحد تجاری و برآورد هزینه، تقلب در سرمایه فکری و قوانین شهادت‌دهی می‌باشد که در ردیف‌های ۳۱-۴۱ جدول ۸ درج شده است.

جدول ۸: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان نسبت به اهمیت محتوای دروس پیشنهادی در برنامه درسی حسابداری دادگاهی

دانشگاهیان		عناوین درسی	شاغلان حرفه		
انحراف معیار	میانگین		آزمون کای دو	میانگین	انحراف معیار
۰/۹۳۱	۴/۳۶۳	اصول تقلب	۰/۱۵۴	۴/۱۸۷	۰/۹۲۶
۰/۸۶۵	۳/۳۰۴	تقلب در صورت‌های مالی	۰/۸۳۹	۴/۲۹۷	۰/۸۳۴
۰/۹۴۱	۴/۲۵۵	انواع تقلب (مانند تقلب کارکنان و مدیران)	۰/۵۴۸	۴/۲۹۳	۰/۹۲۷
۰/۸۸۳	۴/۲۴۷	کنترل‌های ضد تقلب	۰/۹۷۱	۴/۱۴۹	۰/۹۵۴
۰/۹۳۱	۴/۱۵۸	عناصر تقلب: فشار، فرصت و توجیه	۰/۸۷۹	۴/۰۶۸	۰/۹۹۱
۰/۸۵۳	۴/۱۸۶	ارزیابی کنترل‌های داخلی	۰/۲۵۲	۳/۹۶۰	۱/۰۰۶
۰/۸۲۵	۴/۳۳۳	تئوری‌ها و روش‌های بررسی تقلب	۰/۷۳۳	۴/۱۷۳	۰/۸۹۱
۰/۹۲۲	۳/۷۷۵	اصول اخلاقی و رفتار سازمانی	۰/۴۳۹	۳/۷۲۰	۱/۰۲۱
۰/۸۸۴	۴/۰۲۹	برنامه‌های کشف و پیش‌گیری از تقلب	۰/۹۰۹	۴/۰۶۷	۰/۹۴۹
۰/۸۹۶	۴/۲۴۷	استانداردهای حسابرسی ضد تقلب	۰/۷۷۷	۴/۱۳۳	۰/۹۰۵
۰/۸۹۳	۳/۹۳۱	روش‌های تحلیلی	۰/۷۹۵	۴/۰۱۳	۰/۹۵۱
۰/۸۹۸	۴/۱۸۸	معیارهای ضد تقلب	۰/۷۳۰	۴/۰۴۰	۱/۰۱۹
۰/۹۵۱	۳/۴۵۱	خط قرمزهای محیط زیست و کسب و کار	۰/۲۶۰	۳/۴۸۶	۱/۰۸۱
۰/۹۰۶	۴/۱۷۷	تقلب رایانه‌ای و فضای مجازی	۰/۳۲۵	۳/۹۶۰	۰/۹۲۲
۰/۸۸۷	۳/۳۰۶	آموزش‌های ضد تقلب	۰/۳۰۳	۴/۱۴۷	۰/۹۱۱

دانشگاهیان		عناوین درسی	شاغلان حرفه		
انحراف معیار	میانگین		آزمون کای دو	میانگین	انحراف معیار
۰/۸۳۲	۴/۱۹۸	استانداردهای حرفه‌ای مرتبط با حسابداری دادگاهی	۰/۸۶۰	۴/۲۱۳	۰/۹۰۵
۰/۹۰۱	۴/۰۲۰	تکنیک‌های نوشتن گزارش مؤثر	۰/۴۳۵	۴/۱۴۸	۰/۹۴۰
۰/۹۶۰	۳/۹۰۱	مدیریت سود	۰/۹۶۳	۳/۸۲۵	۰/۹۹۱
۰/۸۷۹	۳/۹۷۹	فرایند تجزیه و تحلیل گزارشگری مالی	۰/۳۱۴	۳/۷۴۵	۱/۰۴۱
۰/۹۹۹	۴/۰۱۰	جرم‌شناسی، جرایم یقه‌سفیدها و جرایم اقتصادی	۰/۸۳۶	۳/۹۴۶	۰/۹۸۵
۰/۹۰۱	۴/۰۱۹	اصول و استانداردهای گزارشگری مالی	۰/۷۷۰	۳/۹۳۳	۰/۹۶۳
۰/۸۵۸	۴/۱۶۸	تکنیک‌های کشف دارایی‌های پنهان	۰/۹۳۱	۴/۲۰۰	۰/۹۰۰
۰/۹۳۴	۳/۸۳۰	حاکمیت شرکتی	۰/۲۳۹	۳/۴۹۳	۱/۱۱۹
۰/۹۰۳	۳/۶۷۶	انجام بازرسی داخلی	۰/۰۴۰*	۳/۵۶۰	۱/۲۱۰
۰/۸۹۰	۳/۸۰۴	امنیت و حریم خصوصی	۰/۷۴۱	۳/۸۵۳	۰/۹۵۴
۰/۹۱۱	۳/۳۷۳	نمونه‌گیری آماری	۰/۱۲۹	۳/۳۸۷	۱/۱۳۸
۰/۹۰۵	۳/۷۹۴	مشاغل حسابداری دادگاهی	۰/۵۸۷	۳/۸۸۰	۱/۰۱۳
۰/۹۰۵	۳/۸۵۳	شناخت نظام حقوقی	۰/۵۱۱	۳/۹۸۵	۰/۹۳۷
۰/۸۲۵	۴/۱۷۷	رشوه‌خواری و فساد	۰/۲۴۳	۳/۹۸۷	۱/۰۸۴
۱/۰۸۲	۳/۷۲۳	تقلب در سرمایه فکری	۰/۸۷۸	۳/۶۶۷	۱/۰۹۵
۰/۸۸۰	۳/۸۳۲	ارزیابی رعایت قوانین و مقررات	۰/۷۰۹	۳/۸۲۷	۱/۰۰۵
۰/۹۰۱	۳/۸۰۴	مهارت‌های مصاحبه و جنبه‌های حقوقی مصاحبه	۰/۱۰۷	۳/۹۳۳	۰/۹۹۱
۰/۹۰۵	۴/۰۵۰	تکنیک‌های کنترل وقوع جرم	۰/۸۸۹	۴/۰۴۰	۰/۹۷۹
۰/۸۴۳	۳/۷۷۵	نهادهای حرفه‌ای حامی حسابداری دادگاهی	۰/۳۵۲	۳/۷۴۷	۱/۰۲۸
۰/۸۷۳	۳/۹۰۲	تحلیل اظهارات مربوط به تخلفات	۰/۰۹۶	۳/۶۶۷	۱/۰۴۴
۰/۹۸۲	۳/۸۴۰	قوانین شهادت‌دهی	۰/۹۴۲	۳/۷۰۴	۱/۰۳۶
۰/۹۷۱	۳/۷۰۶	ارزشگذاری واحد تجاری و برآورد هزینه	۰/۹۷۹	۳/۷۲۰	۱/۰۲۰
۰/۹۷۱	۳/۸۷۳	تکنیک‌های شهادت‌دهی تخصصی و آموزش مهارت‌های لازم	۰/۳۷۵	۳/۶۳۷	۱/۰۹۸
۰/۹۲۸	۳/۹۷۱	تکنیک‌های ارائه مشاوره در دعای حقوقی	۰/۴۹۷	۴/۰۰۰	۰/۹۴۴
۰/۹۲۲	۳/۸۹۲	مدل‌سازی و تنزیل زیان‌های ناشی از تقلب	۰/۶۳۴	۴/۰۶۷	۰/۸۹۰
۰/۹۴۷	۳/۸۸۲	بررسی و آزمون مجدد	۰/۹۰۵	۳/۸۶۵	۰/۹۳۵

*در سطح ۵٪ معنی‌دار است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، مهم‌ترین موضوعات درسی از دیدگاه دانشجویان، اصول قلب و تئوری‌ها و روش‌های بررسی قلب و از دید شاغلان حرفه، قلب در صورت‌های مالی، انواع قلب (مانند قلب کارکنان و مدیران و ...) و استانداردهای حرفه‌ای مرتبط با حسابداری دادگاهی تعیین گردید. در پژوهش رضایی و همکاران (۲۰۰۴) اصول قلب مهم‌ترین موضوع درسی از دید هر دو گروه از پاسخ‌گویان انتخاب شد. در پژوهش کرامر و همکاران (۲۰۱۷) نیز اکثریت دانشجویان روش‌های کشف قلب و اکثریت شاغلان حرفه روش‌های پیش‌گیری از قلب را به‌عنوان مهم‌ترین موضوعات درسی انتخاب کردند. در پژوهش هدایت و صدیق (۲۰۱۴) نیز ارزیابی کنترل‌های داخلی، برنامه‌های کشف و پیش‌گیری از قلب و مدیریت سود به‌ترتیب مهم‌ترین موضوعات درسی از دیدگاه پاسخ‌گویان انتخاب شدند.

تکنیک‌های تدریس حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها

روش‌های مختلفی برای تدریس حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها وجود دارد که میزان اهمیت هریک از آنها از دید دانشجویان و شاغلان حرفه با استفاده از مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت تعیین شد که نتایج آن در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول ۹: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان نسبت به اهمیت تکنیک‌های تدریس حسابداری دادگاهی

آزمون کای دو	شاغلان حرفه			دانشگاهیان			تکنیک‌های تدریس
	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	
۰/۲۹۱	۲	۱/۰۵۸	۳/۹۶۰	۳	۰/۸۳۱	۴/۱۰۸	مطالعه موردی
۰/۱۲۲	۴	۱/۰۲۱	۳/۸۹۳	۲	۰/۷۳۵	۴/۱۱۸	روش یادگیری مبتنی بر مسئله و شبیه‌سازی
۰/۲۱۳	۹	۱/۰۷۵	۳/۶۲۷	۱۰	۰/۹۸۵	۳/۶۸۶	پروژه‌های تحقیقاتی دانشجویی و ارائه کلاسی
۰/۱۴۳	۶	۱/۱۱۵	۳/۸۰۰	۹	۰/۹۵۴	۳/۷۳۵	کتاب‌های درسی و جزوات آموزشی
۰/۴۳۱	۳	۱/۰۵۰	۳/۹۲۰	۴	۰/۸۸۹	۳/۹۶۱	فیلم‌های آموزشی
۰/۶۶۰	۱۱	۱/۲۴۷	۳/۲۸۰	۱۱	۱/۱۰۹	۳/۳۹۲	گردش علمی
*۰/۰۱۱	۸	۱/۲۰۱	۳/۶۶۷	۷	۰/۸۸۶	۳/۷۸۴	روش آزمایشگاهی
*۰/۰۲۰	۷	۱/۱۷۰	۳/۷۲۰	۵	۰/۸۷۳	۳/۹۰۰	اساتید مدعو
*۰/۰۱۷	۱	۱/۰۹۷	۴/۰۱۳	۱	۰/۷۴۲	۴/۳۰۴	کارگاه‌های آموزشی
۰/۱۹۹	۱۰	۱/۱۴۱	۳/۵۷۳	۸	۰/۹۷۴	۳/۷۷۱	روش ایفای نقش
۰/۹۴۳	۵	۰/۹۸۴	۳/۸۹۲	۶	۰/۹۸۴	۳/۸۹۲	روش تدریس مشارکتی

*در سطح ۵٪ معنی‌دار است.

نتایج نشان می‌دهد که اکثریت دانشگاهیان و شاغلان حرفه روش مطالعه موردی را به‌عنوان مناسب‌ترین روش تدریس حسابداری داد‌گاهی انتخاب کرده‌اند. نتایج آزمون کای‌دو نیز نشان داد که بین دیدگاه‌های پاسخ‌گویان در ارتباط با اهمیت گویه‌های روش آزمایشگاهی، اساتید مدعو و کارگاه‌های آموزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در پژوهش رضایی و همکاران (۲۰۰۴) روش مطالعه موردی و کتب آموزشی به‌عنوان بهترین روش‌های تدریس حسابداری داد‌گاهی توسط دانشگاهیان انتخاب شدند. در پژوهش کرامر و همکاران (۲۰۱۷) نیز اکثریت پاسخ‌گویان، برای روش مطالعه موردی امتیاز بیشتری در نظر گرفتند. در پژوهش بوانی و همکاران (۲۰۱۷) نیز اکثریت پاسخ‌گویان روش پژوهش‌های تحقیقاتی را به سایر روش‌ها ترجیح دادند.

موانع آموزش حسابداری داد‌گاهی در دانشگاه‌ها

علی‌رغم مزایای قابل توجهی که آموزش حسابداری داد‌گاهی در دانشگاه‌ها دارد، ارائه آن در برنامه درسی حسابداری با موانعی مواجهه است. در جدول ۱۰ نتایج حاصل از نظرات دانشگاهیان و شاغلان حرفه درباره میزان اهمیت موانع آموزش حسابداری داد‌گاهی در دانشگاه‌ها ارائه شده است. جدول ۱۰: دیدگاه‌های پاسخ‌گویان نسبت به اهمیت موانع آموزش حسابداری داد‌گاهی در دانشگاه‌ها

آزمون کای‌دو	شاغلان حرفه			دانشگاهیان			موانع آموزش حسابداری داد‌گاهی
	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	
۰/۸۸۵	۱	۰/۹۷۷	۴/۰۸۸	۱	۰/۹۰۰	۴/۱۸۳	منابع آموزشی کافی برای آموزش حسابداری داد‌گاهی در دانشگاه‌ها وجود ندارد.
۰/۶۴۸	۵	۱/۰۷۵	۳/۴۲۳	۵	۱/۰۶۱	۳/۵۹۱	اعضای هیأت علمی رشته حسابداری به موضوعات حسابداری داد‌گاهی علاقه‌مند نیستند.
۰/۰۵۳	۴	۱/۶۶۷	۳/۵۲۶	۳	۰/۸۷۵	۳/۹۴۳	اعضای هیأت علمی رشته حسابداری مهارت لازم را برای آموزش حسابداری داد‌گاهی ندارند.
۰/۶۱۶	۲	۱/۰۸۳	۳/۹۴۸	۴	۱/۰۴۸	۳/۸۹۲	دانشجویان حسابداری به موضوعات حسابداری داد‌گاهی علاقه‌مند نیستند.
۰/۶۷۶	۶	۱/۰۷۶	۳/۰۶۵	۶	۰/۹۸۲	۳/۰۸۸	دانشگاه‌ها جهت گنجاندن درس حسابداری داد‌گاهی در برنامه درسی حسابداری با محدودیت زمانی مواجه‌اند.
۰/۰۳۶	۳	۱/۱۸۲	۳/۹۱۵	۲	۰/۸۸۴	۴/۰۰۶	استانداردها و دستورالعمل‌های معتبری برای آموزش حسابداری داد‌گاهی در دانشگاه‌ها وجود ندارد.

*در سطح ۵٪ معنی‌دار است.

نتایج نشان می‌دهد مهم‌ترین مانع آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها از دید اکثریت دانشگاهیان و شاغلان حرفه نبود منابع آموزشی کافی برای آموزش حسابداری دادگاهی می‌باشد. همچنین نتایج آزمون کای دو نشان داد که در یک مورد از موانع آموزش حسابداری دادگاهی که در جدول ۱۰ ارائه شده است (استانداردها و دستورالعمل‌های معتبری برای آموزش درس حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها وجود ندارد)، تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه وجود دارد.

در پژوهش‌های رضایی و همکاران (۲۰۰۴) کمبود منابع مالی و در پژوهش هربرت و همکاران (۲۰۱۷) کمبود منابع آموزشی به عنوان مهم‌ترین موانع آموزش حسابداری دادگاهی از دید اکثریت پاسخ‌گویان تعیین شدند. در پژوهش کرامر و همکاران (۲۰۱۷) نیز اکثریت دانشگاهیان محدود بودن برنامه درسی و اکثریت شاغلان حرفه کمبود منابع مالی را به عنوان مهم‌ترین موانع آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها انتخاب کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

فساد یک پدیده جهانی است که بر تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی اکثر کشورهای جهان تأثیر گذاشته است. در سال‌های اخیر افزایش فساد و تقلب در بخش عمومی و خصوصی، کارایی حسابداری و حسابرسی سنتی را در حاله‌ای از ابهام قرار داده است. حسابداری دادگاهی با ترکیب مهارت‌های حسابداری، حسابرسی و حقوق می‌تواند به عنوان ابزار مناسب جهت پیش‌گیری و شناسایی فساد و تقلب در سازمان‌ها به کار گرفته شود. با توجه به اهمیت خدمات حسابداران دادگاهی در تحقق عدالت و شفافیت مالی در جامعه، حسابداران دادگاهی باید دارای تخصص و تجربه کافی در امور مالی، حسابرسی و قانونی بوده تا اظهارنظر آنان عاری از هر گونه اشتباه و خطا و مستند به اسناد و مدارک قابل اطمینان و قطعی باشد. آموزش‌های دانشگاهی می‌تواند نقش بسزایی جهت ارتقای کیفیت خدمات ارائه شده حسابداران دادگاهی داشته باشد. در این پژوهش تلاش گردید با توجه به پژوهش‌های اندک در حوزه آموزش حسابداری دادگاهی در ایران، دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه حسابداری دادگاهی در مورد آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری در دانشگاه‌ها و سودمندی خدمات آن به‌ویژه در بخش عمومی بررسی شود. جهت نیل به هدف مذکور یازده سوال طراحی شد.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌گویان با نقش حسابداران دادگاهی آشنا هستند و استفاده از خدمات آنها را در بخش عمومی کشور جهت شناسایی تقلب و جرایم مالی ضروری می‌دانند، هر دو گروه از پاسخ‌گویان انتظار دارند که تقاضا برای خدمات حسابداری دادگاهی در هر سه حوزه مهم آن یعنی بررسی تقلب، مشاوره در دعاوی حقوقی و شهادت‌دهی تخصصی افزایش یابد که البته پیش‌بینی آنها برای افزایش تقاضا برای بررسی تقلب نسبت به دو حوزه دیگر بیشتر است. همچنین شواهد بیان‌گر این است که بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در خصوص پیش‌بینی تقاضا برای بررسی تقلب و مشاوره در دعاوی حقوقی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ولی در رابطه با پیش‌بینی تقاضا برای شهادت‌دهی تخصصی این تفاوت معنی‌دار است. در ارتباط با چگونگی آموزش حسابداری دادگاهی اکثریت پاسخ‌گویان آموزش حسابداری دادگاهی به صورت واحد درسی مجزا در برنامه درسی حسابداری در مقطع کارشناسی را در اولویت قرار دادند. همچنین اکثریت پاسخ‌گویان مزایای آموزش حسابداری دادگاهی و سودمندی خدمات آن را در بخش عمومی با اهمیت تلقی کردند و بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در ارتباط با مزایای در نظر گرفته شده برای آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود داشت. همه موارد مربوط به ۴۱ عنوان محتوای درسی در نظر گرفته شده از دیدگاه دانشگاهیان و شاغلان حرفه جهت آموزش در برنامه درسی حسابداری دادگاهی با اهمیت تلقی شد. همچنین اکثریت پاسخ‌گویان مهارت‌های مورد نیاز حسابداران دادگاهی، تکنیک‌های تدریس حسابداری دادگاهی و موانع آموزش حسابداری دادگاهی را با اهمیت تلقی کردند و در ارتباط با موارد مذکور در برخی موارد تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه وجود داشت. دانش حسابداری مهم‌ترین مهارت مورد نیاز حسابداران دادگاهی، روش مطالعه موردی به عنوان مناسب‌ترین روش تدریس حسابداری دادگاهی و نبود منابع آموزشی کافی برای آموزش حسابداری دادگاهی به عنوان مهم‌ترین مانع آموزش حسابداری دادگاهی از دید اکثریت دانشگاهیان و شاغلان حرفه شناسایی شدند.

یافته‌های پژوهش حاضر در بیشتر موارد با نتایج پژوهش‌های رضایی و برتون (۱۹۹۷)، رضایی و همکاران (۲۰۰۴)، فتریا و سیدهرت (۲۰۱۳)، بوانی و همکاران (۲۰۱۴)، کرامر و همکاران (۲۰۱۷)، طاهر و همکاران (۲۰۱۷)، هربرت و همکاران (۲۰۱۷)، هدایت و

صدیق (۲۰۱۴) و تونی و ایموبووی (۲۰۱۸) انطباق دارد. با عنایت به اینکه در پژوهش حاضر اکثریت نمایندگان دانشگاهی و نمایندگان حرفه انتظار داشتند تقاضا برای حسابداری دادگاهی در آینده افزایش یابد و نیز مزایای آموزش حسابداری دادگاهی را در دانشگاه‌ها با اهمیت تلقی کرده بودند، پیشنهاد می‌شود متصدیان تدوین برنامه درسی حسابداری، سازوکارهای آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری را با الگوبرگشت از دانشگاه‌های معتبر جهان مورد بررسی قرار دهند. با توجه به اینکه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و کیفیت آموزش آنها تأثیر قابل توجهی بر اثربخشی آموزش حسابداری دادگاهی و ایجاد انگیزه در دانشجویان خواهد داشت، بایستی شرایط لازم جهت کسب دانش، مهارت‌ها، تکنیک‌های نوین تدریس برای آنها فراهم شود تا با علاقه‌مندی و آمادگی بیشتری به ارائه مطالب درسی بپردازند. علاوه بر این از آنجا که در برنامه درسی آموزش حسابداری دادگاهی علاوه بر موضوعات حسابداری و حسابرسی بایستی مباحثی از رشته‌های حقوق، آمار، روانشناسی و فن‌آوری اطلاعات و ... نیز ارائه شود، بنابراین مقتضی است که علاوه بر منابع معتبر موجود، منابع جامع و یکپارچه‌ای جهت پوشش محتوای کلیه موضوعات درسی با همکاری اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و خبرگان حرفه حسابداری دادگاهی فراهم شود. تدوین استانداردها و رهنمودهای لازم‌الاجرا توسط نهادهای حرفه‌ای حسابداری نیز بر آموزش مطلوب حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها و ارتقای سطح فعالیت‌های حرفه‌ای حسابداران دادگاهی تأثیرگذار است.

با در نظر گرفتن اهمیت نقش حسابداران دادگاهی جهت شناسایی و پیش‌گیری از تقلب در بخش عمومی انتظار می‌رود، دولت با حمایت از برنامه‌های مرتبط با آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها نقش در خور توجهی داشته باشد. آموزش حسابداری دادگاهی در دانشگاه‌ها و تجهیز دانشجویان به مهارت‌های کشف و پیش‌گیری از تقلب می‌تواند برای مهار تقلب و جلوگیری از هدررفت منابع از این طریق در کلیه بخش‌ها و به‌ویژه در بخش عمومی ثمربخش باشد و همچنین فرصت‌های شغلی بیشتری را برای فارغ‌التحصیلان حسابداری در آینده فراهم کند. اشتغال فارغ‌التحصیلان یکی از موضوعات مهمی است که بایستی همواره مورد توجه دولت و برنامه‌ریزان آموزش عالی در کشور باشد و دانشگاه‌ها علاوه بر انتقال دانش بایستی زمینه کسب مهارت‌ها و توانایی‌های لازم را در دانشجویان به‌منظور تصدی مشاغل و رفع نیازهای بازار کار ایجاد نمایند. با این وجود،

آموزش حسابداری در ایران به دلیل عدم انطباق کافی محتوای دروس آموزشی با نیازهای بازار کار از وضعیت مطلوبی جهت تربیت فارغ‌التحصیلان برخوردار نمی‌باشد. برنامه درسی حسابداری نیازمند به‌روزرسانی جهت انطباق با نیازهای فعلی جامعه و ارتقای مهارت‌های شغلی فارغ‌التحصیلان از طریق آموزش خدمات حرفه‌ای از جمله حسابداری دادگامی می‌باشد و حمایت دولت در این حوزه می‌تواند منافع قابل توجهی را برای جامعه در برداشته باشد. نتایج این پژوهش می‌تواند برای دانشگاه‌هایی که در حال تدوین برنامه آموزش حسابداری دادگامی هستند مفید باشد و زمینه را برای تحقیقات آتی در ارتباط با حسابداری دادگامی در کشور فراهم کند.

با توجه به اینکه پژوهش حاضر به بررسی دیدگاه‌های دانشگاهیان و شاغلان حرفه در ارتباط با آموزش حسابداری دادگامی در دانشگاه‌ها پرداخت، پیشنهاد می‌شود پژوهش دیگری به بررسی دیدگاه‌های دانشجویان درخصوص ضرورت آموزش حسابداری دادگامی و مهارت‌های کشف تقلب در دانشگاه‌ها پردازد. در راستای ارتقای سطح خدمات کنونی حسابداران دادگامی نیز پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی به آسیب‌شناسی وضعیت کنونی حرفه حسابداری دادگامی در ایران، نیازسنجی آموزشی حسابداران دادگامی، بررسی استانداردهای لازم‌الاجرا جهت فعالیت حسابداران دادگامی و گزارشگری آنها و ارائه الگوهایی جهت ارزیابی و نظارت بر کیفیت خدمات حسابداران دادگامی پردازند. لازم به ذکر است که انجام پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بود؛ با توجه به اینکه جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه استفاده گردید، نارسایی پرسش‌نامه، محدودیت عمده این پژوهش است. به علاوه جدید بودن موضوع نیز سبب شده بود تا تعداد اندکی از مشارکت‌کنندگان از پاسخ دادن به سؤال‌های پژوهش خودداری کنند یا با محافظه‌کاری به سؤالات پاسخ دهند.

یادداشت‌ها

1. White Collar Crimes	2. Yahaya
3. Enron, WorldCom, Parmalat and Qwest	4. Rezaee
5. Sarbanes Oxley	6. Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB)
7. Statement on Auditing Standards (SAS) No. 99	8. American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)

-
9. Forensic Accounting (FA)	10. Corruption
11. Transparency International	12. Udeh and Ugwu
13. Popoola	14. Wallace
15. International Federation of Accountants	16. ational Association of Certified Fraud Examiners (NACFE)
17. Fraud Triangle	18. Incentive (Pressure)
19. Opportunity	20. Attitudes (Rationlization)
21. Wolfe and Hermanson	22. Capability
23. Fraud Diamond	24. Ernst & Young (EY)
25. Peterson and Reider	26. Price waterhouse Coopers
27. Othman	28. Haron
29. Fitriyah and Sidharta	30. Olaoye
31. Jugurnath	32. Oyebisi
33. Manning	34. Owojori and Asaolu
35. Henry and Ganiyu	36. Okoye and Gbegi
37. Crumbley	38. Coenen
39. Evaz zadeh and Ramazani	40. Kranacher
41. Gottschalk	42. Shanikat and Khan
43. Edwin Sutherland	44. Carnegie and Napier
45. Legitimacy and Social Contract Theory	46. Corporate Cop
47. Ijeoma	48. Ozkul and Pamukcu
49. Albrecht	50. Smith and Crumbley
51. Gray	52. Bedford Committee
53. Accounting Education Change Commission(AECC)	54. Panama paper
55. Global Financial Crisis (GFC)	56. Wells
57. Heitger and Heitger	58. Botes and Saadeh
59. U.S. News & World Report	60. Kramer
61. Federal Bureau of Investigation (FBI)	62. Central Intelligence Agency (CIA)
63. Internal Revenue Service (IRS)	64. Federal Trade Commission (FTC)
65. Department of Homeland Security (DHC)	66. Governmental Accountability Office (GAO)
67. Carpenter	68. Rezaee and Burton
69. Herbert	70. Tahir
71. Rathnasiri and Bandara	72. Hidayat and Al-Sadiq
73. Bhavani	74. Validity
75. Content Validity	76. Reliability
77. Tonye and Ebimobowei	78. Eze and Okoye

منابع

احمدی، سید علی اکبر و صالحی، علی. (۱۳۹۲). روش تحقیق در مدیریت. تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.

برزگری خانقاه، جمال، مروتی شریف آبادی، علی و صحت، صفیه. (۱۳۹۶). کنکاشی در ویژگی‌های شخصیتی، مهارتی و اخلاقی حسابداران دادگاهی با استفاده از تکنیک تاپسیس. حسابداری ارزشی و رفتاری، ۲ (۴)، ۶۹-۹۵.

باقری، علیرضا. (۱۳۹۸). مروری بر ادبیات حسابداری دادگاهی در جهان- چالش‌ها و دیدگاه‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی علم و فن آوری شمس.

پورحیدری، امید و سمیعی‌نژاد، نفیسه. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر ساختار حاکمیت شرکتی بر گزارشگری مالی. پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، ۴ (۱)، ۵۳-۸۰.

حسینی، سید محمد و قورچی بیگی، مجید. (۱۳۹۴). تحلیل بزه‌دیده‌شناختی جرایم یقه‌سفیدها. پژوهش حقوق کیفری، ۳ (۱۰)، ۹-۴۰.

دیانتی دیلمی، زهرا، سلطانی، اصغر و عمرانی، حامد. (۱۳۹۶). تدوین برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابداری قضایی و ضد تقلب. حسابداری ارزشی و رفتاری، ۳ (۵)، ۴۱-۱۰۰.

سرمد، زهره و وزیری، مزده. (۱۳۷۶ و ۱۳۷۷). شاخص‌های کیفیت برنامه درسی در آموزش عالی. فصلنامه علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)، ۷ و ۸ (۲۴ و ۲۵)، ۱۵۱-۱۶۶.

طیعی، سید کمیل، سامتی، مرتضی وحیدری، سمیه. (۱۳۸۷). مخارج دولت و منابع تأمین مالی آن از منظر رشد حقیقی اقتصاد ایران در دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۳۸). همایش ملی افزایش درآمدهای نفتی و ایجاد فرصت‌های شغلی.

عرب مازار، علی اکبر، صمدی لرگانی، محمود و ایمنی، محسن. (۱۳۹۳). الماس تقلب و مسئولیت مدیران و حساب‌رسان در قبال پیش‌گیری از تقلب. مطالعات حسابداری و حسابرسی، ۳ (۱۲)، ۴-۱۷.

کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی. (۱۳۹۷). استانداردهای حسابرسی، سایر خدمات اطمینان‌بخشی و خدمات مرتبط، تهران، انتشارات سازمان حسابرسی.

ممشلی، رضا و کارشناسان، علی. (۱۳۹۸). تأثیر کیفیت حسابرسی بر بیش اطمینانی مدیران و

- احتمال گزارشگری متقلبانه: رویکرد چند بعدی ترکیبی. پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، ۸(۱۵)، ۱۶۹-۲۰۸.
- مؤمنی، منصور و فعال قیومی، علی. (۱۳۸۹). تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS (چاپ یازدهم). تهران، انتشارات منصور مؤمنی.
- نصیری اقدم، علی و فاتحی‌زاده، محسن. (۱۳۹۰). سهم بخش خصوصی و عمومی از واگذاری شرکت‌های دولتی. جستارهای اقتصادی، ۸(۱۶)، ۹-۴۸.
- وادی‌زاده، کاظم. (۱۳۹۰). اندر حکایت پرونده‌های تقلب؛ گره‌های کور تقلب ایرانی. حسابدار رسمی، ۱۶، ۴۷-۵۱.
- Ahmadi, S., & Slehi, A. (2013). *Reseaech Method in Management*. Tehran, Payame Noor University Publishing. [In Persian].
- Arab Mazar, A., Samadi Lorgani, M., & Eimani, M. (2014). Diamond Fraud and Responsibilities of Managers and Auditors for the Prevention of Fraud. *Accounting and Auditing Studies*, 3(12), 4-17. [In Persian].
- Auditing Standards Setting Committee. (2018). Standards on Auditing, other Assuracne Engagements and Relates Services .Tehran, Audit Organization Publishing. [In Persian].
- Bagheri, A. (2019). A Review of Forensic Accounting Literature in the World - Challenges and Perspectives. Master Thesis, Shams Institute of Higher Education. [In Persian].
- Barzegari Khanghah, J., Morovati Sharifabadi, A., & Sehat, S. (2018). Traits, Skills and Ethical Values of Forensic Accountants: An Empirical Investigation Using Topsis Technique. *Iranian Journal of Value & Behavioral Accounting*, 2(4), 69-95. [In Persian].
- Bhavani, G., Amponsah, C. T., & Mehta, A. (2018). Forensic Accounting Education in UAE: An Exploratory Study with Diverse Stakeholders. *Accountancy Business and the Public Interest*, 89-105.
- Botes, V., & Saadeh, A. (2018). Exploring Evidence to Develop a Nomenclature for Forensic Accounting. *Pacific Accounting*

Review, 30(2), 135-154.

- Dianati Deilami, Z, Soltani A., & Omrani, H. (2018). Curriculum Development: A Master's Degree Program in Anti- Fraud and Forensic Accounting. *Iranian journal of Value & Behavioral Accounting*, 3(5), 41-100. [In Persian].
- Evaz zadeh, H., & Ramazani, M. (2012). Accountant's Perception of Forensic Accounting (Case Study of Iran). *Global Journal of Management and Business*, 12(16).
- Eze, E., & Okoye, E. I. (2019). Forensic Accounting and Fraud Detection and Prevention in Imo State Public Sector. *Accounting and Taxation Review*, 3(1), 12-26.
- Fitriyah, F. K., & Sidharta, E. A. (2013). Forensic Accounting and Fraud Prevention in Indonesia Public Sector. *Journal of Modern Science*, 19(4), 421-433.
- Gottschalk, P. (2011). *Corporate Social Responsibility, Governance and Corporate Reputation*. World Scientific Publishing, Available at: <https://books.google.com>.
- Gray, D. (2008). Forensic Accounting and Auditing: Compared and Contrasted to Traditional Accounting and Auditing. *American Journal of Business Education*, 1(2), 115-126.
- Haron, R., Mohamed, N., Jomitin, B., & Omar, N. (2014). Forensic Accounting and its Prospect in Malaysian Public Sector. *4th International Conference on Management(4th ICM 2014) Proceeding*, 16 - 17 June 2014, Bali Indonesia.
- Henry, A. W., & Ganiyu, A. B. (2017). Effect of Forensic Accounting Services on Fraud Reduction in the Nigerian Banking Industry. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 4(12), 53-64.
- Herbert, W. E., Onyilo, F., Ene, E. E., & Tsegba, I, N. (2017). Fraud and Forensic Accounting Education: Prospects and Challenges in Nigeria. *International Journal of Business and Management*, 12(7), 146-161.
- Hidayat, S. E., & Al-Sadiq, A. A. (2014). A Survey on the Need to Offer Forensic Accounting Education in the Kingdom of Bahrain.

International Journal of Pedagogical Innovations, 2(2), 91-96.

- Hosseini, S., & Ghorchi beygi, M. (2015). Victimology of White Collar Crimes. *Journal of Criminal Law Research*, 3(10), 9-40. [In Persian].
- Ijeoma, N. B. (2015). Empirical Analysis on the Use of forensic Accounting Techniques in Curbing Creative Accounting. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 3(1), 1-15.
- Jugurnath, B., Bissessur, R., Ramjattan, Y., Soondrum, H., & Seedoyal, A. (2017). Forensic Accounting and Fraud Investigation: An Empirical Study from Mauritius. Proceedings of Academics World 64th International Conference, Putrajaya, Malaysia, 4 -5 May 2017.
- Kramer, B., Seda, M., & Bobashev, G. (2017). Current Opinions on Forensic Accounting Education. *Accounting Research Journal*, 30(3), 249-264.
- Mamashli, R., & Karshenasan, A. (2020). The Effect of Audit Quality on Managerial over Confidence and the possibility of Fraudulent Reporting: Multi-Dimensional (Hybrid) Approach. *Applied Research in Financial Reporting*, 8(2), 169-208. [In Persian].
- Momeni, M., & Faal Ghayomi, A. (2010). *Statistical Analysis with SPSS* (11th Edition). Tehran, Mansour Momeni Publishing. [In Persian].
- Nassiri Aghdam, A., & Fatehizadeh, M. (2011). Does Privatization in Iran Increase the Size of the Private Sector?. *Journal of Iran's Economic Essays*, 8(16), 9-48. [In Persian].
- Olaoye, C. O., Ogundipe, A. A., & Dada, R. A. (2019). Formal Education and Forensic Accounting Development in Nigeria. *Acta Universitatis Danubius. Œconomica*, 15(2), 263-274.
- Othman, R., Aris, N. A., Mardziah, A., Zainan, N., & Amin, N. M. (2015). Fraud Detection and Prevention Methods in the Malaysian Public. *Procedia Economics and Finance*, 28, 59-67.
- Oyebisi, O., Wisdom, O., Olusogo, O., & Ifeoluwa, O. (2018). Forensic Accounting and Fraud Prevention and Detection in Nigerian Banking Industry. *COJ Reviews & Research*, 1(1), 1-8.

- Ozkul, F.U., & Pamukcu, A. (2012). *Fraud Detection and Forensic Accounting*, Emerging Fraud. Springer, Berlin, Heidelberg, 19-41.
- Peterson, B. K., & Reider, B. P. (1999). Fraud Education of Accounting Students: A Survey of Accounting Educators. *The National Accounting Journal*, 1(1), 23-30.
- Popoola, O. M. J., Che-Ahmad, A., & Samsudin, R. S. (2014). Forensic Accounting and Fraud: Capability and Competence Requirements in Malaysia. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 10(8), 825-834.
- Pourhaidari, O., & Samieenejad, N. (2015). Disclosure of Corporate Governance Structure and the Likelihood of Fraudulent Financial Reporting. *Applied Research in Financial Reporting*, 4(1), 53-80. [In Persian].
- Rathnasiri, U. A. H. A., & Bandara, R. M. S. (2018). The Forensic Accounting in Sri Lanka Perception of Professional Accountants, *Kelaniya Journal of Management*. 6(2), 68-82.
- Rezaee, Z., Lander, G. H., & Gavin, T. A. (1992). Forensic Accounting in the Curriculum. *Managerial Auditing Journal*, 7(3), 25- 29.
- Rezaee, Z., Reinstein, A., & Lander, G. H. (1996). Integrating Forensic Accounting into the Accounting Curriculum. *Accounting Education*, 1(2), 147-162.
- Rezaee, Z., & Burton, E. J. (1997). Forensic Accounting Education: Insights from Academicians and Certified Fraud Examiner Practitioners. *Managerial Auditing Journal*, 12(9), 479- 489.
- Rezaee, Z. (2002). Forensic Accounting Practices, Education, and Certifications. *Journal of Forensic Accounting*, 3(2), 207-223.
- Rezaee, Z., Crumbley, D. L., & Elmore, R. C. (2004). Forensic Accounting Education: A Survey of Academicians and Practitioners. *Advances in Accounting Education, Forthcoming*, 1-45.
- Sarmad, Z., & Vaziri, M. (1997 & 1998). Curriculum Quality Indicators in Higher Education, *AlZahra University Humanities Journal*, 7& 8(24 & 25), 151-166. [In Persian].
- Shanikat, M., & Khan, A. (2013). Culture-Specific Forensic

- Accounting Conceptual Framework: A Skills Set Theoretical Analysis. *International Journal of Business and Management*, 8(15), 112-123.
- Smith, G. S., & Crumbley, D. L. (2009). How Divergent Are Pedagogical Views toward the Fraud/Forensic Accounting Curriculum?. *Global Perspectives on Accounting Education*, 6, 1-24.
- Tahir, H. H. M., Mohamed, N., Haron, R., & Mahsun, M. (2017). Forensic Accounting in Malaysian Public Sector: The Future and Beyond. *Advanced Science Letters*, 23(8), 7728-7732.
- Tayyebi, S., Sameti, M., & Heydari, S. (2008). Government Expenditures and its Financing Sources from the Perspective of Real Growth of Iran's Economy in the Time Period (2009-2010). *National Conference on Increasing Oil Revenues and Creating Job Opportunities*. [In Persian].
- Tonye, O., & Ebimobowei, A. (2018). Forensic Accounting & Auditing Techniques on Public Sector Fraud in Nigeria. *An International Peer-reviewed Journal*, 47, 7-16.
- Udeh, S. N., & Ugwu, J. I. (2018). Fraud in Nigerian Banking Sector. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(5), 590-607.
- Vadzadeh, K. (2009). In the Story of Fraud Cases; the Blind Knots of Iranian Fraud. *Hesabdar Rasmi(IACPA's Quartely)*, 16, 47-51.
- Yahaya, L., Abba, M., & Suleiman, N. (2018). Influence of Forensic Accounting Practices on Fraud Prevention among Listed Companies in Nigeria. *Journal of Accounting, Auditing and Taxation*, 2(1), 18-24.